

**SZTE Politikatudományi és Államelméleti Műhely
(PÁM)**

Hallgatói Füzetek 5.

**Az amerikai konzervatív mozgalom és a Republikánus Párt
a XX. század második felében**

Műhelytanulmány

Szeged

2021. december 22.

Szerző:

Pajor Szabolcs

Kiadó:

© Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Politológiai Tanszék

Főszerkesztő:

Prof. Dr. Paczolay Péter

Sorozatszerkesztő:

Dr. Merkovity Norbert

Szakmai lektor:

Dr. Fábián György

ISBN 978-963-306-844-1

Minden jog fenntartva. Bármilyen másolás, sokszorosítás, illetve adatfeldolgozó rendszerben való tárolás a kiadó előzetes írásbeli hozzájárulásához van kötve.

The American Conservative Movement and the Republican Party in the Second Half of the Twentieth Century

Author:

Szabolcs Pajor

Publisher:

© Department of Political Science, Faculty of Law and Political Sciences, University of Szeged

ÖSSZEFOGLALÓ

A műhelytanulmányban az Amerikai Egyesült Államok pártrendszerében és politikai gondolkodásában, a XX. század második felében végbement változásokat vizsgálom. A tanulmány különös tekintettel a Republikánus Pártban végbemenő változások hátterét és okait tárja fel. Hipotézisem szerint a XX. század során az Amerikai Egyesült Államok pártrendszerében bekövetkező változásoknak két fő oka volt. Az egyik az 1929-ben kezdődő gazdasági világválság után, Franklin Roosevelttel elnök vezetésével, magát átpozícionáló Demokrata Párt volt. Ez a fordulat kihatott az Egyesült Államok másik nagy politikai erőközpontjára, a Republikánus Pártra a helyzetére és fejlődésére. A roosevelti progresszív hegemonia arra kényszerítette az Amerikában található számos, és egymástól különböző konzervatív csoportosulást, hogy egyesülve, létrehozzák a New Deal liberalizmus ellenpólusát. A II. világháborút után meginduló konzervatív szervezkedés az identitásválsággal küzdő Republikánus Párt soraiban talált politikai otthonra. Az 1980-as évekre a konzervatív mozgalom és a Republikánus Párt Ronald Reagan elnök vezetésével egyesült. Az elérhető szakirodalmi források segítségével ennek a folyamatnak az előzményeit és lezajlását mutatom be. A dolgozatot a Republikánus Párt 1950-es évek előtti állapotának bemutatásával kezdem, majd az Eisenhower elnök alatt elért sikerekkel folytatom. Ezután bemutatom a konzervatív mozgalom helyzetét a II. világháborút követően, kitérve a különböző csoportok hátterére és világnézeteire. Az 1960-as évek eseményein keresztül kifejtem, hogy milyen tényezők vezettek a konzervatív mozgalom és a Republikánus Párt egymáshoz való közeledéséhez. A következő lépés Ronald Reagan politikai hátterének ábrázolása, melyet a Republikánus Párt és a konzervatív mozgalom Reagan elnök mögötti egyesülésének bemutatása, mely során egyesült az amerikai konzervatív mozgalom és a Republikánus Párt.

Pajor Szabolcs (2021): Az amerikai konzervatív mozgalom és a Republikánus Párt a XX. század második felében. *SZTE Politikatudományi és Államelméleti Műhely: Hallgatói Füzetek 5.* Szeged: Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Politológia Tanszék.

Tartalom

1. Bevezetés	5
2. Identitásválság.....	6
2.1. A gazdasági világválság hatásai.....	6
2.2. Eisenhower és a fellendülés	7
3. A konzervatív mozgalom	10
3.1. Világnézet.....	10
3.2. A konzervatív csoportok.....	12
3.3. Goldwater	15
3.4. Politikai átrendeződés a 60-as években	19
3.5. A bővülő mozgalom.....	23
4. A konzervatív forradalom.....	26
4.1. Reagan az élen.....	26
4.2. A konzervatív lendület és a választás	29
4.3. Új elnök, új gazdasági irány.....	32
5. A konzervatív mozgalom és Reagan elnök.....	37
6. Összegzés	40
Felhasznált irodalom.....	42

1. BEVEZETÉS

A XX. század során első ránézésre az Egyesült Államok pártrendszere nem esett át komoly változáson. Ahogy az évszázad elején, úgy a végén is a Demokrata Párt és a Republikánus Párt versenye határozta meg a politikai eseményeket. Az Egyesült Államokban a liberalizmus az meghatározó ideológia, mely az ország alapításától kezdve átjárja a politikai intézményeket és a gondolkodást. Ez a jelenség az ország különleges feltételeinek volt köszönhető. Az Egyesült Államok területére bevándorló európaiak nem vitték magukkal a feudális társadalmi szerkezetet és világnézetet. A Demokrata Párt az 1929-es gazdasági világválság után egy új gazdaságpolitikai irány vett fel, melyben az állami beavatkozás központi szerepet játszott. Mivel az Egyesült Államok nem tapasztalta meg a feudalizmust és az ellenében kirobbant forradalmakat, így az amerikai konzervativizmus és az európai különböznek. Az USA konzervativizmusának kiindulópontja, így a Demokrata Párt és Franklin Roosevelt status quo-t megtörő gazdaságpolitikája tekinthető egy olyan töréspontnak, melyből az amerikai konzervatív mozgalom eredeztethető (Carleton 1967: 384; 390). A gazdasági vonalon szerveződő konzervatívok a libertariánusok. Melléjük zárkóztak fel az antikommunisták és a társadalmi konzervatívok, akik a XX. század második felének társadalmi változásai miatt aktivizálódtak és végül mindhárom csoport a Republikánus Párt soraiban talált otthonra.

2. IDENTITÁSVÁLSÁG

2.1. A GAZDASÁGI VILÁGVÁLSÁG HATÁSAI

Franklin Rooseveltt és a New Deal alapjaiban forgatták fel az Egyesült Államokban az 1930-as évekig domináns politikai és gazdasági status quo-t. Az 1920 és 1932 közötti republikánus dominancia az 1932-es választás után megtört. A nagytőkések érdekei helyett az új kormányzat a munkások érdekei mellett kötelezte el magát. A gazdaságban szakított a lehető legkisebb arányú szabályozás elvével és az állam addig soha nem látott mértékben beavatkozott a gazdaságba. A New Deal programjai a szövetségi államot részesítették előnyben a tagállami kormányzatok helyett, szövetségi állam magára vállalt szociális intézkedéseket, mint a közmunkaprogram, segély, nyugdíj stb. A szociális intézkedések sora megsegítette az ország egyik legfontosabb közösségét, mely egészen a 30-as évekig a Republikánus Párt elkötelezett szavazóihoz tartozott. Az afroamerikai közösség egyre több északi nagyvárosban jelent meg és szavazott át a Demokrata Pártra. A déli államokban a demokraták hegemoniája a New Deal népszerűsége és a polgárháború öröksége miatt megingathatatlan volt. A déli államokban már stabil szavazói bázisát kiegészítette az északkeleti munkásokkal, bevándorlókkal és a kisebbségekkel, megalkotva a New Deal koalíciót, mely ellehetetlenítette a republikánusok győzelmi esélyeit. A New Deal intézkedéscsomag lehet, hogy szakított az addigi szokásokkal az Egyesült Államokban, de mindezt a gazdasági hatások és a szavazók közötti elképesztő népszerűsége igazolta és legitimálta (Pintér 2021: 37). A Republikánus Párt a világválság után nem nyert elnökválasztást 1952-ig, valamint sem a kongresszusi sem a szenátusi választások alkalmával sem tudtak komoly eredményeket elérni vagy tartós többségre szert tenni az új identitásuk megszilárdulásáig. Sorsuk az állandó kisebbségi és ellenzéki létezés lett a New Deal hegemonia idején. A párt vezetése kiutat keresett, kettő elképzelés versengett egymással. A progresszív szárny képviselői szerint a Republikánus Pártnak azonosulnia kellett volna a New Deal által elhozott új realitáshoz és a szövetségi államon keresztül folytatni a jóléti állam építését. Őket hívták modern vagy liberális republikánusoknak. A szárnyat a 40-es, 50-es években New York állam kormányzója, Thomas Dewey vezette. Elhatározták, hogy mivel a pártnak az ország más részein nincs nagy támogatottsága pl. délen, ezért vissza kellett szerezni az északkeleti államokat, megszerezve a kékgallérosok szavazatait és visszahódítani a fekete közösség támogatását. A párton belüli ellenfele, Ohio állam szenátora Robert Taft, máshogy látta maga előtt pártjuk jövőjét. Taft úgy látta, hogy a pártnak vissza kell térnie a New Deal előtti programhoz, a lehető legnagyobb mértékben szembe helyezkedve a

roosevelti liberalizmussal. A gazdaságnak meg kellene hagyni a legnagyobb fokú szabadságot, az adókat csökkenteni kellene és szükséges volna visszatérni az individualista társadalomfelfogáshoz (Bowen 2006: 3–4). Taft szenátor általánosságban a limitált szövetségi kormányzat híve volt, belátása szerint a legjobb kormányzási módszer a decentralizált típus, egy minimális bürokrácia fenntartása mellett. Ugyan elismerte a New Deal szociális intézkedéseinek fontosságát, de úgy gondolta, ezt csak válsághelyzetben érdemes alkalmazni, amennyiben az elmúlik, a szövetségi hatalomnak be kell fejeznie tevékenységét ezen a téren, mivel az emberek megélhetését nem szabad rábízni az államra. Az alkotmányt szó szerint értelmezte, ezen az alapon nem támogatta a szövetségi kormány beavatkozását pl. igazságügyi, polgárjogi, de még szavazati jog érdekében történő beavatkozás esetén sem. Az ilyesfajta beavatkozást a szövetségi állam túlhatalmának látta, mellyel átlépi az alkotmányban neki szánt feladatkört. Erre példának hozható az afroamerikai közösség másodrangú állampolgárokként való kezelése a déli államokban. Taft nem előítéletek miatt ellenezte ennek szövetségi úton történő általános megszüntetését. Azért nem támogatta, mert szerinte ilyen lépésekhez a tagállamoknak az alkotmány értelmében joguk van. Taft szenátor továbbá antikommunista, antiszocialista nézeteinek sem félt hangot adni (Bowen 2006: 6–7).

2.2. EISENHOWER ÉS A FELLENDÜLÉS

A fellendülés jele volt a Republikánus Párt számára, hogy 14 év után először, végre az 1946-os választások során a Kongresszus alsó házában többségre tudtak szert tenni. Az 1932-es összeomlás után, mintha már látszódnak volna a sikert jelentő fény az alagút végén (Phillips 2014: 49). A Republikánus Párt azonban belső problémákkal küzdött, mely megnehezítette az előre haladást. A párt liberális szárnya tudott elnököt jelölni 1944-ben és 1948-ban, valamint Dwight Eisenhower elnöksége alatt is a modern szárny került előtérbe. A liberális oldal úgy hitte, Taft szenátorral ellentétben, hogy a New Deal véglegesen átalakította az Egyesült Államok gondolkodását és intézményeit, éppen ezért a Republikánus Pártnak fel kell adnia a 20-as évekből megöröklött álláspontjainak javát, melyek az 1929-es világválság következménye képen irrelevánssá váltak a választók szemében. Úgy gondolták, hogy a Roosevelti liberalizmuson belül kell versenyre kelniük a Demokrata Pártnal. A 40-es években a stratégia csúnyán elbukott, ami csak tovább tüzelte az indulatokat a párton belül, ezért a liberális szárny megpróbálta az 50-es években teljesen átalakítani a pártot, egyesítve azt a modern-liberális politika zászlója alatt. Nem jártak sikerrel (Bowen 2006: 374–376). Mindeközben az 50-es években gyarapodott egy csoport az Egyesült Államok politikai gondolkodói, politikusai és választópolgárai körében, amely a „liberálisokkal”, mind

demokratákkal és republikánusokkal egyaránt szembe helyezte magát, nézeteik rendkívül hasonlítottak azokra, melyeket Robert Taft szenátor képviselt. Ez a csoportosulás a XX. század második felében sikeresen vette át az irányítást a Republikánus Párt felett (Bowen 2006: 10–11).

1952-ben a modern szárny győzte meg Eisenhower tábornokot arról, hogy induljon a republikánus elnökjelölt-választáson. Egyetlen olyan ellenfele volt, aki veszélyt jelenthetett győzelmére, Taft szenátor. A két aspiráns a kampány során végül egyezsége jutott, Eisenhower megkapta a jelölést és programjába olvasztotta a konzervatív tábor bizonyos elképzeléseit. A párt törékeny egysége Taft 1953-ban bekövetkezett halálával összetört és a rivalizálás kiújult (Bowen 2006: 325). A kiegyezés Eisenhower személyének volt köszönhető, népszerűsége miatt nem volt szüksége arra, hogy valamelyik oldal mellett elkötelezze magát, azonban mindkét oldálnak szüksége volt a személyére, hogy a Republikánus Párt 20 év után újra lendületet vegyen és bejuttasson egy elnököt az Ovális Irodába (Bowen 2006: 339–340). Eisenhower a kampány során átvette a konzervatívok antikommunista retorikáját, elkötelezte magát a szövetségi költségek és az adók csökkentése mellett, ezzel szakítva a megelőző három republikánus elnöki kampány retorikájával (Bowen 2006: 351–352). Miért számított ennyire az, hogy kikkel lép szövetségre a tábornok? Eisenhower a II. világháború után rendkívüli népszerűségnek örvendett, az amerikaiak nem zárkóztak el attól a felvetéstől sem, hogy induljon az elnökségért. Az 50-es években egy alulról építkező polgári szerveződés indult el ennek céljából. A Citizens for Eisenhower (Polgárok Eisenhowerért) civil tömörülés népszerűsége csúcspontján több, mint 2 millió taggal rendelkezett (Mason 2013: 513–514). A szervezetnek jelentős szerepe volt abban, hogy 1952-ben a konzervatívok akkori vezetője, Taft szenátor végül nem tudott felülkerekedni az Eisenhower mögötti mozgalmon. Maga a szerveződés nem világnézeti alapon gyűjtött támogatókat, a szervezési munka, melyet elsősorban nők végeztek, egy személy megválasztásáért mozgósított. Eisenhower ugyan a liberális Dewey oldalhoz állt közelebb, de teljes mértékben nem azonosult vele (Mason 2013: 520–522).

Eisenhower maga, elnökként, a két álláspont közötti egyensúly megtartásán dolgozott, de a mérleg nyelve a liberális oldal felé billent az elnöksége idején. Az elnök a szövetségi állam lehetőségeit kihasználta és nem akadályozta a New Deal által meghonosított jóléti és szociális rendelkezések alkalmazását, bár retorikájában kiállt a tagállamok és önkormányzatok önállósága mellett (Andrew 1997: 613). Eisenhower elnök kiemelt fontossággal kezelte a szövetségi állam helyzetét a megfelelő minőségű oktatás és egészségügyi szolgáltatások terén,

ellentétben a konzervatívokkal, akik a piaci szereplőket és a tagállami kormányokat részesítették volna előnyben. Eisenhower beszédei során biztosította a konzervatívok felvetéseinek támogatását, főleg az elnöksége utolsó éveiben. Felhívta a figyelmet a kiegyensúlyozott költségvetés fontosságára és a konzervatívok azon álláspontját is hangsúlyozta, hogy meg kell akadályozni a szövetségi állam további kiterjesztését azokon a területeken, ahol az állam jelenléte, befolyása szükségtelen (Mason 2013: 515) Rendkívül fontos, hogy ugyan Eisenhower elsősorban a liberális oldalt képviselte, de nem kötelezte el magát mellettük. Népszerűsége által felül tudott emelkedni a versengő irányvonalak közötti konfliktusokon. Elnökségével a liberális republikánusok nem feltétlenül váltak népszerűbbé. Ezt mutatja, hogy a Citizens for Eisenhower hivatalosan nem vállalta fel a Republikánus Párt népszerűsítését a déli államokban, ezért a szervezet a régióban a Demokraták Eisenhowerért kifejezést használta. A déliek mozgósítása a republikánus jelölt mellett lehetetlen elképzelésnek tűnt az 50-es években, de Eisenhower személyére pozitív reakciókat kaptak az aktivisták. A volt tábornok végül 1952-ben és 1956-ban is kényelmes többséggel aratott győzelmet. A Republikánus Párt visszatérését Eisenhower személyének köszönhetette. Nem azért nyert Eisenhower, mert republikánus volt, hanem azért nyert a Republikánus Párt, mert Eisenhower hozzájuk csatlakozott (Mason 2013: 531). Példának hozható erre a jelenségre, hogy a kongresszusi választások során, ahol nem az elnök személye volt a középpontban, a Republikánus Párt vesztett, azaz sem a Képviselőházban, sem a Szenátusban nem tudtak többségbe kerülni. Folytatódott az a vereségi sorozat, amiből a republikánusok a 30-as évek óta nem igazán tudtak kilábalni. (Mason 2013: 529). Az 1958-as kongresszusi választások eredményeképpen a Demokrata Párt 30 fős többséggel rendelkezett a Szenátusban, a Képviselőházban is megőrizték többségüket 130 képviselővel. A szövetségi választásokon túl a tagállamokban sem értek el nagyobb sikereket, hiszen 21 kormányzóválasztásból elvesztettek 13-at (Saunders 2014: 9–10). Az 50-es években a liberálisok stagnáltak, a konzervatívok pedig tovább szervezkedtek. A liberális szárny nem lett népszerűbb, a konzervatívok pedig belátták, hogy az erejüket csak úgy tudják kihasználni és növelni, ha az Egyesült Államok összes konzervatív szavazóját egy egységes mozgalom keretei között egyesítik.

3. A KONZERVATÍV MOZGALOM

3.1. VILÁGNÉZET

Dwight Eisenhower 1953-ban beköltözött a Fehér Házba, mint az Egyesült Államok 34. elnöke. Ebben az évben a konzervatív mozgalom egyik legnagyobb gondolkodója megjelentette korszakalkotó művét. Russel Kirk, *The Conservative Mind* című könyve az amerikai konzervativizmus egyik alapműve. Az író összefoglalja a konzervativizmus történetét, és definiálja jelentését. A konzervativizmus a gyors, meggondolatlan és forradalmi változások ellenfele. A radikalizmusról elhíresült 1789-ben kezdődő francia forradalom egyik eredménye a konzervatív politikai gondolkodás újjászületése, melyet Edmund Burke a *Töprengések a francia forradalomról* című írásában foglalt össze. Világnézetük szerint a francia forradalom után a liberalizmus haladás és egyenlőség eszméje kompromittálta magát. A konzervativizmus ezáltal nem magának a liberalizmusnak az antitézise, hanem azoknak, akik a liberális eszméket minden áron, akár erőszak és terror alkalmazásával is meg akarják valósítani. Kirk minden modern konzervatív gondolkodót Burke tanítványának tekint. Maga a kifejezés egyébként a XIX. századi francia politikai gondolkodók szótárához vezethető vissza. A *conservateur* szóval írták le az olyan nem radikális politikai irányzatokat, politikusokat, melyek a társadalom által elért eredmények, valamint az igazság általános elveinek megőrzésére, megtartására törekedtek. Munkájában Kirk tisztázta, hogy a konzervativizmus, mint egységes ideológia nem létezik, ezzel szembe helyezkedik a többi világnézettel pl. a kommunizmussal, amely meghatároz egy kritériumrendszert, ahhoz, hogy mi számít kommunista gondolkodásnak, társadalmi és gazdasági berendezkedésnek. Russel Kirk megfogalmazása szerint a konzervatívok társadalompolitikája észben tartja azt, hogy a természetes folyamatokat nem lehet irányítani, és mivel az emberek képtelen hathatósan változtatni bizonyos dolgokon, ezért a természetes folyamatokat egy felsőbb erő például Isten irányítja. A társadalom természetes rendjébe nem lehetséges külső eszközzel radikális változásokat implementálni, anélkül, hogy több kárt okozna, mint hasznot. Kirk leszögezi, hogy a konzervativizmus nem a változások ellen van, azaz nem reakciós irányvonal. A változás természetes és folytonos, ha mesterséges behatás, mint a forradalom fel akarja gyorsítani a változást, vagy csak a társadalom egy bizonyos részének az érdekében kíván beavatkozni, az olyan láncreakciót indíthat el, melyet a beavatkozók már nem tudnak kontrol alatt tartani. A konzervatívok ezen az alapon kritizálják más eszmerendszerek reformkísérleteit, hiszen átmenti és rövidtávú célok elérése érdekében hiba ignorálni a jövőbeli következményeket. Ha az ördög is a világunk része, miért cseréljük le egy olyanra,

amit nem ismerünk és még nem tanultuk meg kezelni. Azaz egy vélt vagy valós társadalmi probléma megoldása érdekében történő átgondolatlan, sietve hozott beavatkozás új, eddig ismeretlen gondokat hozhat létre, melyek potenciálisan veszélyesebbek, mint az a természetes jelenség, amiből kiindultunk. Világunkban a rendet legtöbb esetben az elődeinktől megöröklött hagyományok, szabályrendszerek és erkölcsök által lehetséges fenntartani. Ez azt jelenti, hogy a konvenciók, hagyományok akár még az előítéletek is szükségesek ahhoz, hogy a természetes folytonosságot meg lehessen őrizni. Kirk kifejti továbbá, hogy a konzervativizmus nem dédelgeti úgy az egyenlőség eszméjét, mint a liberálisok. A természetes társadalmi rendhez alapjaiban hozzátartozik az, hogy az emberek például materiális javaik tekintetében nem egyenlők. Amennyiben beavatkozunk a vagyoni egyenlőtlenségek kiigazítása érdekében az újabb és újabb egyenlőtlenségeket fog teremteni. Kirk teljes vállszélességgel kiáll a magántulajdon védelme mellett, melyet a rend és a szabadság alapjának tekint, hiszen az lehet csak igazán szabad, aki anyagilag nem függ senkitől. Ahogy azt az eredeti francia kifejezés is érzékelteti, Kirk kettő olyan esetet említ, amikben a konzervatív is az egyenlőség híve, mindkettő az igazsághoz kapcsolódik. Az egyik a törvény előtti egyenlőség, mely szükséges a társadalmi rend és igazságosság fenntartásához. A másik az a tudat, hogy minden embert a felsőbb erő, azaz Isten egyenlően fogja megítélni az alapján, hogy az ember igaz életet élt vagy sem (ld. Kirk 2017: 182–185).

Roosevelt elnök saját politikáját liberálisnak nevezte, amivel a kifejezés nagy népszerűsége tett szert. Ha az egyik párt elkötelezi magát egy világnézet mellett, akkor a másiknak is előbb vagy utóbb szüksége lesz arra, hogy kialakítson egy, az adott párt által képviselt világnézetet. A konzervatív világnézet amerikai formája, Kirk szemében, jelentette egyrészt a társadalom évszázadok alatt kialakult sémáinak a megtartását, hiszen az amerikai társadalmi rend hagyományai rögzítik azokat az értékeket, amelyek az Egyesült Államokat naggyá tették. Az értékek konzerválása az 50-es években különösen hangsúlyos volt, hiszen a kommunizmus, mely a társadalmi, gazdasági káoszt kihasználva egy forradalom során hatalomra jutott Oroszországban, nagyobb veszélyt jelentett, mint valaha. A konzervatívoknak mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy a kommunizmus legerősebb pillére, a Szovjetunió összeomoljon. A cél eléréséhez az Egyesült Államoknak szabadabbnak, stabilabbnak és gazdagabbnak kell lennie, mint valaha, ezért Kirk írásában kiállt az adócsökkentés, a jóléti költségek visszafogása mellett. Az Egyesült Államok rendjét az alkotmány adja, melyet annak érdekében, hogy a rendet és egyensúlyt továbbra is biztosítani tudja, eredeti kontextusában, az eredeti szöveghez ragaszkodva kell értelmezni. Kirk megjegyzi, hogy a

konzervatív gondolkodók és szerveződések rég nem látott aktivitást mutatnak az 50-es években (ld. Kirk 2017: 192). Ezek a csoportok a későbbiekben komoly hatást fejtenek ki a Republikánus Pártra.

3.2. A KONZERVATÍV CSOPORTOK

Az antikommunizmus összekötötte az Egyesült Államok sokszínű konzervatív szerveződéseit a XX. század második felében. Ez a nézet a közélet minden szegmensét átítatta. Ez azért történhetett meg, mert a múlt évszázad során két alapvető hit rendült meg Amerikában. Az egyik a tökéletes szabadságot biztosító társadalom képe volt. Az információ terjedése az 50-es és 60-as években a legtöbb háztartásba eljutó televíziónak köszönhetően gyorsabb volt, mint addig valaha. Ezekben az évtizedekben a polgárjogi mozgalom rávilágított arra, hogy az Egyesült Államok nem mindenkinek nyújt szabadságot. A lincselések, a tüntetőket érő rendfenntartói brutalitás vizuális közvetítése megtörte az illúziót. A másik hit arra vonatkozott, hogy az Egyesült Államok kívülről sebezhetetlen. A II. világháború bebizonyította ennek az ellenkezőjét. A nagy hatótávolságú atomfegyverek pedig állandó félelemben tartották a lakosságot. Mindkét jelenségben szovjet agitációt látott ez a csoport, mintegy átfogó magyarázatot keresve országuk problémáira. Az antikommunisták megkérdőjelezhetetlen patrióta érzelmekkel rendelkeztek. A sebezhetetlenség visszaszerzése érdekében fő követelésük a hadi kiadások növelése volt, valamint a kommunisták tevékenységének bel- és külföldi megállítása (Carleton 1967: 393–394).

Vizsgáljuk meg közelebbről, hogy milyen csoportokból szerveződött meg a konzervatív mozgalom az Egyesült Államokban. A rengetek apró tömörülésből álló konzervatívokat három nagy csoportra lehet felosztani. Először az antikommunisták, antikollektivisták. Az ő világlátásuk érintette a belpolitika radikális baloldaliaktól való megtisztítását, külpolitikában pedig a kommunizmus legyőzését tűzték ki célul. A gazdasági, társadalmi kérdésekben a baloldali kollektivista, szocialista elképzelésekkel vagy azokra hasonló szakpolitikákkal helyezték szembe magukat (ld. Carleton 1967)

A második csoport a tradicionalisták voltak. Ők elsősorban társadalmi és erkölcsi kérdések kapcsán fejtették ki konzervatív nézeteiket. A hagyományos társadalmi berendezkedés és értékrend védelme, konzerválása volt kitüntetett céljuk, reagáltak minden olyan fejleményre, ami megingatta a status quo-t. A XX. század második felében a társadalomban jelentős változások történtek, így a tradicionalisták elleneztek a Legfelsőbb Bíróság azon döntéseit, melyek legitimálták a változásokat. Pl. a kötelező iskolai imádkozás megszüntetése az állami

iskolákban (1962) és az 1973-as Roe vs. Wade legfelsőbb bírósági precedens, mely alkotmányellenesnek nyilvánította az abortusz betiltását. Ez a csoport továbbá a polgárjogi mozgalom és a különböző feminista mozgalmak által megfogalmazott felvetéseket is aggodalommal figyelte (Fowler et al. 2018: 63–64). A társadalmi konzervatívok legaktívabb és legnépesebb csoportjai a kereszténységhez köthetők. Az egyik ilyen közösség az evangelizált keresztényeké. Az amerikai evangélikalizmus egy felekezeteken átívelő vallásértelmezés, központi eleme a személyes újjászületés tana. Ez például arra vonatkozik, amikor egy ember felnőtt korában addigi erkölcstelen, vallástalan életmódját és felfogását Jézus Krisztus megtalálása után maga mögött hagyja, és ezzel újjászületik. Alapjaiban individualista világlátásukból kifolyólag helyezték szembe magukat azokkal a programokkal, melyek nagy tömegeket, akár egy teljes közösséget érintenek kizárólagosan, mely egyezett a Russel Kirk által leírt konzervatív szemlélettel. Azaz szerintük, egyebek mellett, az amerikai intézményrendszerrel kapcsolatos rasszista vádak megoldása lehetetlen állami szerepvállalással. Úgy vélték, hogy a társadalmi gondok megoldása minden embernek a saját felfogásán és felelősségvállalásán múlik. Az évszázad második felében politikai aktivitásuk folyamatosan növekedett olyan evangelizált személyeknek köszönhetően, mint Billy Graham, ezzel hozzájárulva a konzervatív mozgalom kiteljesedéséhez. Graham maga is vehemens antikommunista volt, aki a Szovjetuniót az állam által terjesztett ateizmusa miatt tartott az elsősorú veszélyforrásnak (Evans 2009: 247–251). Olyan társadalmi kérdésekben is hangot adtak véleményüknek, melyekben a romlást látták, ilyen volt a pornográfia betiltásáért folytatott tevékenységük is, de a prostitúció jelensége ellen is kampányoltak. Az evangelizáltak egy még korábbi keresztény konzervatív tömörülésből fejlődtek külön entitássá, ők a fundamentalisták. Nézeteikhez tartozik, hogy a Szentírásra nem csak, mint példabeszédekre tekintenek, hanem egy történelmi dokumentumra, mely megtörtént eseményeket rögzít, így a szó szerinti értelmezéssel lehet felfogni a Biblia üzeneteit. Éppen ezért célkitűzéseikhez tartozott a bibliai teremtéstörténet tanítása az iskolákban. A konzervatív lelkészek kevés dologban értettek egyet egymással, annak ellenére, hogy a társadalmi konzervatívok, tradicionalisták csoportjai javarészt egységesnek tűnhetnek. Voltak és vannak olyan felvetések, melyek nagyjából közös alapokra tudják tenni a keresztény konzervatív csoportokat, ilyen az abortusz kérdése, melynek kapcsán vidékiek és városiak, protestánsok és katolikusok is el tudnak fogadni egy közös minimumot követeléseikben (Lienesch 1982: 418–419). Ha közelebbről vizsgáljuk a keresztény tradicionalizmus eredetét, láthatjuk, hogy a fundamentalisták milyen hatással voltak a mozgalom egészére. Hitükre jellemző a saját világlátásukhoz való komoly ragaszkodás és az abban való meggingathatatlan hit, amely az

azzal meg nem egyező véleményeket kizárja. Ez a tendencia megnehezíti a másokkal való kiegyezést vagy a kompromisszumot. A bibliaértelmezésükből is fakad egyfajta hajlam arra, hogy a körülöttük zajló történéseket misztifikálják, azaz valamennyire elvonatkoztatassanak a pragmatizmustól és a realitástól. A keresztény konzervativizmusra jellemző, hogy a csoportok vezetői nem hátráltak vissza attól, hogy gyülekezetüknek politikai témákról is beszámoljanak és attól sem, hogy egy bizonyos párt támogatására buzdítsanak, ilyen volt Jerry Falwell prédikátor is, akiről a későbbiekben még lesz szó. Egyes konzervatív nézeteket valló lelképásztorok már a New Deal előtt is aktívan részt vettek a politikai közéletben, főleg a Republikánus Pártot támogatták. A II. világháború után, a szerveződő konzervatív mozgalom tagjaihoz álltak közelebb, így olyan politikusokat támogattak, mint Robert Taft szenátor (Lienesch 1982: 406; 408). Meg kell jegyezni, hogy a szélsőjobboldalra sorolható egyéb csoportosulások is megfogalmaztak hasonló tartalmú véleményeket pl. a Ku Klux Klan vagy a John Birch Society. Ezek a szervezetek legfőképpen faji alapon fejtették ki nézeteiket. A társadalmi konzervatív mozgalom témáit idővel saját nézeteik körébe is belefoglalták, ezáltal csatlakozva a konzervatív mozgalomhoz, igaz csak a perifériákon tudtak elhelyezkedni (Carleton 1967: 384).

A harmadik csoport a libertariánusokból tevődött össze, akik gazdasági kérdésekkel foglalkoztak. Felfogásuk szerint az eredeti kapitalizmus, a laissez-faire gazdaságpolitika a leghasznosabb gazdasági berendezkedés az Egyesült Államok számára, melyet a New Deal intézkedései földbe tiportak. Az állami szabályzás és a magas adók ellen emeltek hangot.

A három csoport véleménye nem minden esetben fedte le egymást, hiszen egy libertariánus nem feltétlenül támogatja a társadalmi status quo-t. A konzervatívok sokszor egymással küzdöttek, a hangjuk pedig nem ért el elég emberhez. Az 50-es években a William J. Buckley Jr. elhatározta, hogy kijavítja ezt a hibát és egy közös médiaplatformot alapít, mely egységesíteni tudja Amerika konzervatív hangjait, ez volt a National Review (Pintér 2021: 39; 42). A kiadvány markánsan kiállt a konzervativizmus mellett, magát Eisenhower elnököt is kritizálták, ha liberális intézkedéseket hozott (Andrew 1997: 616). A National Review nem színlelt semlegességet, céltudatosan megfogalmazta már az alapításkor, hogy milyen világnézet és értékek mentén kötelezi el magát a lap. A folyóirat kiállt az erkölcsi rend, a gazdasági szabadság és az antikommunizmus mellett. 1955-től kezdve az a választó, aki megelégette az addigi rendszert (politikai elitet, New Deal liberalizmust stb.), vagy egyre erősebb szorongással figyelte a társadalomban zajló változásokat, vagy „a régi szép időket” akarta újra megvalósítani, azonnal fordulhatott a National Review kiadványaihoz, ahol

megtalálta a kétségeire vonatkozó választ. A folyóirat csak olyan politikusokat támogattott, akik lefedték a lap által vallott értékeket. A szerkesztőség, nem véletlenül, Barry Goldwater szenátorra való szavazásra buzdította olvasóit az 1964-es elnökválasztás során (Pintér 2021: 43–44). Érdekes módon Barry Goldwater még maga is a modern szárnyhoz tartozott, amikor 1952-ben bejutott a Szenátusba, méghozzá a Polgárok Eisenhowerért szervezet támogatásával a háta mögött (Mason 2013: 532; 534).

3.3. GOLDWATER

Miért volt Barry Goldwater jelöltsége mérföldkő a konzervatív mozgalomnak és a Republikánus Pártnak? Arizona szenátora 1960-ban írta meg a *The Conscience of a Conservative* című munkáját. Az írás lehangosabb támogatói a déli államokból kerültek ki, pont abból a térségből, ahol a Republikánus Párt a legkisebb befolyással rendelkezett. Három és fél millió példányt sikerült értékesíteni az 1960-as megjelenése és a szenátor 1964-es elnöki kampánya között a könyvből, mely hozzájárult a konzervatív nézetek terjedéséhez és népszerűsítéséhez (Annunziata 1980: 257).

A New Deal koalíciónak egyre nagyobb terhet jelentett a polgárjogi mozgalom. Délen a Demokrata Párt politikusainak többsége a faji szegregáció további alkalmazását támogatta. Mind a két párt kiállt az 50-es és 60-as évek során a polgárjogi mozgalom mellett, azonban a Republikánus Párt feltörekvő szárnya kiállt amellett, hogy a szövetségi állam ne kényszerítse a tagállamokat belső jogrendszerük megváltoztatására (Andrew 1997: 623–624). Goldwater világfelfogásával sok déli szavazó azonosulni tudott, noha nem feltétlenül azért, amire Goldwater gondolt. A szenátor kifejti azt, hogy a konzervativizmus nem csak szürke, gazdasági szakpolitika, hanem egy teljes világnézet. Szerinte a konzervativizmus nem rideg, nem a státusz védelmét teszi középpontba, hanem az ember, az individuum természetes lelki és anyagi szükségleteit egyaránt prioritásként kezeli. Goldwater úgy vette észre, hogy a kettő összefügg. A kiegyensúlyozottsághoz lelki (politikai) és anyagi szabadságra van szüksége az egyénnek, ezért rendkívül veszélyesnek tartotta azt, ha az emberek az államtól nyerik el anyagi szükségleteiket (pl. segélyezés, nyugdíj). Fontos megjegyezni, hogy Goldwater elutasította a kollektivista társadalomfelfogást, melyhez, kritikája szerint a liberálisok fokozatosan közelednek. Az individuumok közötti fizikai, lelki, észbeli különbségek természetesek, azaz nincs olyan hatalom, ami felülírhatná őket. Goldwater arra a konklúzióra jut, hogy az ember szabadsága az államtól független. Ha az állam bele akar szólni a természetes folyamatokba szegénység enyhítése, egyenlőtlenségek mesterséges kijavítása által, az csak a szabadság csorbulásával járhat (Goldwater 2017: 35–37).

A déli fehér szavazók nem véletlenül találták vonzónak a konzervativizmust. Ugyan Goldwater leszögezte, hogy a világnézet nem a státusz megtartásáról szól, a déliek jelentős része mégis ezen az alapon tartotta vonzónak. A polgárjogi mozgalom az afroamerikai közösség egyenlőségéért harcolt, azért, hogy pl. a déli államokban ne legyen jogilag elfogadható az, ha egy tagállam a polgárainak egy részét másodrendűként kezelni. E joggyakorlat ellen a szövetségi állam felvette a harcot. Az 50-es években kibontakozó konzervatív mozgalom viszont kiállt a tagállami önállóság mellett, ami mögé beálltak a déli államok annak érdekében, hogy az önállóságukat a fehér lakosság státuszának megtartására használhassák fel. Egy másik fontos elv, ami tetszést váltott ki a déli államok fehér lakosságában, az a természetes egyenlőtlenségek elve volt. A déli államok történelme, hagyománya egy, a rabszolgaság igazolása miatt mesterségesen kreált faji egyenlőtlenség tétele volt. Az emberek közötti természetes különbségeket Goldwater nem faji alapon értelmezte, üzenetét délen, a hagyományok miatt, mégis ebből a szempontból interpretálták. A konzervativizmus legitímálta, meglátásuk szerint, az addig alkalmazott társadalmi normarendszert, amely borszín alapján ad és vesz el jogokat egy adott állam polgáraitól. Goldwater szenátor volt 1936 óta az első olyan jelentős politikus és az első republikánus jelölt, aki megkérdőjelezte a New Deal reformok létjogosultságát és összeegyeztethetőségét az Egyesült Államok elveivel. Az 1964-es kampánya leszögezte, hogy az amerikaiak prosperitásához nincs szükség a jóléti államra és annak szociális rendelkezéseire. Véleménye teljesen szembement azzal a több évtizedes közvélekedéssel, mely szerint a laissez-faire társadalom és gazdaságpolitika a gazdasági világválság következményeképpen megbukott. A konzervatív csoportot hátráltatta, hogy az ő politikájukhoz társította a társadalom az 1929-ben, Herbert Hoover elnöksége alatt kitört gazdasági világválságot. Ez egy olyan erős stigma volt, melytől a párt évtizedekig nem tudott megszabadulni (Bowen 2006: 22–23). Goldwater kijelentette, hogy a jóléti állam és a kollektivisták társadalomszemlélet terjedése egy olyan úton indította el az Egyesült Államok fejlődését, mely elkerülhetetlenül a szocializmusba torkollik. Szerinte a modern republikánusok azzal, hogy csak másolják a demokratákat soha nem fognak sikereket elérni, hiszen egy kétpártrendszerben a polgárok miért szavaznának a status quo ellen, ha annak egyetlen figyelembe vehető ellenfele nem tud vonzó alternatívát, a jelen rendszer antitezisét nyújtani. Kampányának központi eleme ezáltal egy, a jóléti államról, a New Deal-ről szóló népszavazássá vált (Annunziata 1980: 252–253; 256). Goldwater az erre való igényt a Republikánus Párt választási teljesítményeiből vonta le, hiszen 1936 óta, ahogy 1960-ban is a liberális szárny indult el az elnökválasztáson és alulmaradt a küzdelemben. A

jelölő konvencióján hasonló nézeteit fejtette ki a konzervatív mozgalom legfontosabb szereplője is, egy hollywoodi színész, Ronald Reagan (Hecló 2008: 558).

1960-ban Richard Nixon alelnököt választották a republikánusok elnökjelöltjüknek, aki Eisenhower örökségét szerette volna folytatni. Nixon jelöltsége nem rendelkezett azzal a lendülettel, újdonsággal és szavazói motiváltsággal, mint a politikai eliten kívül álló Eisenhower kampánya 8 évvel korábban, ezáltal a két frakció között mozogva sokkal nehezebb volt egységben tartani a liberálisokat és konzervatívokat. A modern szárny, amelynek legprominensebb alakja ekkor Nelson Rockefeller volt, a liberális oldalról kritizálta Nixont, amíg a konzervatívok jobbról támadták a jelöltet. Nixon tudatosan nem fejtette ki álláspontját a szavazókat foglalkoztató legtöbb kérdéstről, például a polgárjogi mozgalomról, annak érdekében, hogy az előző adminisztráció lendületét kihasználva minél több független szavazót tudjon meggyőzni. Az egyre népszerűbb Goldwater végül megegyezésre jutott Nixonnal, de az 1960-as republikánus koalíció, ennek ellenére is a liberális szakpolitikákat helyezte előtérbe (Andrew 1997: 625; 627–628). A republikánusok ugyan jól teljesítettek, de John F. Kennedy megnyerte az 1960-as elnökválasztást. A liberális republikánusok ismételen elbuktak, majd négy évvel később maga Mr. Konzervatív, azaz Barry Goldwater nyerte el pártja jelöltségét.

Nixonnal ellentétben Goldwater kifejtette nézeteit, nem bízta a választók képzeletére programját. A jóléti állam megszüntetése sok szavazót megijesztett, de a republikánus jelölt nyugtatónak szánt szavai túl későn érkeztek. Goldwater kifejtette, hogy nem egyik napról a másikra szűnne meg a szövetségi állam által biztosított népszerű szolgáltatások, mint a nyugdíj, a segélyezés vagy a lakhatási program. Ezeket a szolgáltatásokat fokozatosan venné át a tagállami és önkormányzati szint, valamint a privát szektor. A terv alapját biztosító gondolatmenetet még 1961-ben fejtette ki, mely szerint az állam felelősségvállalása káros hatással van az amerikaiak azon erényeire, mint amilyen a vállalkozói szellem, innovatív gondolkodás stb., amik megalapozták az Egyesült Államok sikerét és prosperitását. Megnevezte a New Deal reformok legnagyobb veszteségeit, a középosztályt, melynek az ország a legtöbbet köszönhetette. Ezt a társadalmi réteget az adóterhek megfojtják és kiölik belőlük az amerikai szellemet, ami az ország bukásához fog vezetni. Ők az elfelejtett emberek (Annunziata 1980: 258).

Általánosan elmondható, hogy a szenátor ír katolikusok által dominált, középosztályi, illetve frissen középosztályosodott amerikaiakra volt hatással, akik egyre nagyobb számban voltak

jelen a városokban, ahol az üzleti körök libertariánus nézeteket valló szereplői is éltek. Vidéken a saját földdel rendelkező mezőgazdasági munkából élők, azaz a farmerek között volt népszerű az olyan protestáns felekezetűek között, akik közel álltak a kereszténység valamely fundamentalista felekezetéhez. Támogatói az ország déli részén tömörültek, de jelen voltak a nyugati parti Kaliforniától a keleti parton található Dél-Karolináig húzódó területen. A II. világháború utáni nagyarányú belföldi vándorlás során e területek népessége megnövekedett, amíg az új lehetőségeket kereső fiataloknak tetszett az adózás visszafogásáról és a minél szabadabb vállalkozási keretszabályokról szóló üzenet (Carleton 1967: 380–381). Miközben a fehér lakosság egyre nagyobb arányban költözött át északról napfényesebb államokba, mint pl. Florida, Arizona vagy Kalifornia, az afroamerikai polgárok tovább folytatták belső vándorlásukat az északkeleti nagyvárosokba (Phillips 2014: 17–18).

Kevesebb, mint egy évvel Kennedy elnök halála és az 1964-es polgárjogi törvény elfogadása után a Demokrata Párt hatalmas győzelmet aratott. A népszerűségi csúcson lévő Demokrata Párt hatalmas vereséget mért a republikánusokra, Johnson elnök 16 millióval több szavazatot gyűjtött be (Segal 1968: 441–442). Ennek egyik oka, hogy az északkeleti államok republikánus véleményvezérei nem támogatták a konzervatív elnökjelöltet (Phillips 2014: 78). Az 1960-as választáshoz képest 7 és fél millió szavazatot vesztek a republikánusok. Goldwater elvesztett egy olyan hagyományosan republikánus északi államot, mint Vermont, mely az 1932 óta tartó vereségek ellenére konzisztensen lojális maradt (Annunziata 1980: 261) Ez egy árulkodó jele volt annak, hogy a republikánusok hosszú távon egyre kevesebb sikerre számíthatnak a régióban. Csak az úgynevezett „Deep South” déli államokat tudta megnyerni Goldwater, Arizonán kívül, amelyek a polgárháború óta megkérdőjelezhetetlenül demokraták voltak. Ez egy baljós fejlemény volt a demokraták számára, látható volt, hogy hosszú távon már nem számíthatnak a déliek lojalitására. Azonban a Republikánus Párt ráeszmélt a visszatérés kulcsára.

Az 1960-as években a New Deal koalíció romokban volt. A 30-as években a forradalmi New Deal, az északkeleti progresszívek célja, csak a déli konzervatív demokraták szavazatával tudott átmenni a Kongresszusban. Az egyezség a két irányvonal között egyszerű volt. A déliek megszavazzák a progresszív szociális és jóléti intézkedéseket, cserébe a déli államok önállóan rendelkeznek az afroamerikai lakosságot érintő polgárjogi kérdésekben (Noel 2016: 169). A törvény aláírásával Lyndon Johnson elnök egyértelműen elkötelezte a Demokrata Pártot a polgárjogi mozgalom és az afroamerikai közösség mellett. A republikánus jelölt, Barry Goldwater nem támogatta az 1964-es polgárjogi törvényt. Állásfoglalása nem faji

előítéletekből fakadt, hanem az erős libertariánus, konzervatív nézeteiből. A polgárjogi törvény, mivel a szövetségi állam szerepét helyezte középpontba, nem volt összeegyeztethető az 1960-ban publikált nézeteivel. A polgárjogi törvénnyel való szembe fordulás létrehozott egy konzervatív álláspontot, mely kihatott a szövetségi állam szerepére, a társadalmi változásokhoz való viszonyulásra és sok déli szegregáció párti esetében a faji kérdésekre (Mangum 2013: 1223–1224).

3.4. POLITIKAI ÁTRENDEZŐDÉS A 60-AS ÉVEKBEN

A déli szavazók elkezdték elhagyni a Demokrata Pártot, melyre példának hozható az Alabama államban bekövetkező változások az 1960-as években. Az 1965-ös választójogi törvény előtt az államban szinte csak a fehér lakosság rendelkezett szavazati joggal, 1960-ban hozzávetőlegesen 690.000 fő. A törvény Alabama választásra jogosult polgárainak számát 913.000 főre emelte az 1968-as választásra. A fehér lakosság az 1964-es polgárjogi reform megvalósulása miatt és az 1965-ös szavazati jogi reform tervezete ismeretében, szakítva a hagyományokkal, átszavazott Abraham Lincoln elnök pártjára 1964-ben. Franklin Rooseveltt egyszer sem teljesített 80 százalékos szavazati arány alatt Alabamában. Goldwater 70 százalékkal aratott győzelmet, így ő lett az első republikánus 1872 óta, aki megnyerte az államot, azaz 92 év hegemónia után először a Dél elveszett a Demokrata Párt számára. A déli államokban a rasszok együttélésének kérdése az elsőszámú törésvonal volt a XX. században, mely a rabszolgotartás intézményének öröksége. Töréspontok már észrevehetőek voltak 1964 előtt is. A faji előítéletek erejét kihasználva 1928-ban a republikánus elnökjelölt Herbert Hoover több déli államot is meg tudott nyerni, például Texast vagy Virginiát. Retorikája rájátszott a feketékkel szembeni előítéletekre, azt terjesztette ellenfeléről, hogy támogatja a déli államokban a különböző bőrszínű emberek házasságát. Ám Alabama még így is lojális maradt. 20 évvel később a demokrata elnök Harry Truman neve nem jelent meg egyes déli államok szavazócéduláin. A hadsereg deszegregálása és egyéb polgárjogi kérdésekkel kapcsolatos progresszív álláspontjai következtében a Demokrata Pártból kiszakadt az úgynevezett Dixicrata tömörülés, mely a déli polgárjogi status quo-t képviselte. Jelöltjük, Strom Thurmond megnyerte 1948-ban a déli államok egy részét, ami előre jelezte a New Deal koalíció szétesését. A Republikánus Pártra ekkor még nem szavaztak át, hiszen a közvélekedés szerint a republikánusokra a feketék szavaztak (Webster 1992: 43–48). Az 1948-as választás során a Republikánus Párt visszaszerezte tradicionális északkeleti államainak egy részét, az alacsony többséggel megnyert államok nem adtak okot bizalomra, hogy a republikánus dominancia újra kialakítható (Phillips 2014: 51). Az 1964-es események

komoly változásokat hoztak a két párt szavazóközösségében. Alabama példája jól érzékelteti a változásokat. A polgárháború előtt az úgynevezett fekete öv lakossága pl. Dallas megye, volt a lehangosabb és legeltökéltebb támogatója a Demokrata Pártnak. A fekete-övben a fehérek kisebbségben voltak az afroamerikai közösséghez képest, akik sok másik jogfosztás mellett szavazati joggal sem rendelkeztek. Ahogy a Demokrata Párt elkezdte felkarolni a fekete közösséget, úgy távolodott a párttól a déli fehér lakosság jelentős része. Az 50-es években a republikánusok több megyét megnyertek, köztük Dallas megyét is. 1964 után a feketék érvényesíteni tudták jogaikat. A fehérek tartottak attól, hogy komoly következményekkel kell számolniuk. Félelmeik elől a Republikánus Pártban találtak menedéket (Webster 1992: 50, 53–54).

Az 1964-es elnökválasztás után a Republikánus Párt egy fontos döntés meghozatalára kényszerült. A folyamatosan erősödő és bővülő konzervatív mozgalmat nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Megpróbálja-e a párt befogadni a konzervatív szavazótábort vagy maradjon a modern irányvonalnál? Russel Kirk és Ronald Reagan úgy vélte, hogy a konzervatív mozgalomnak, az elfelejtett amerikaiak millióinak kell otthont adni a Republikánus Pártban (Heclo 2008: 569). 1968-ban a Republikánus Párt jó esélyekkel indult a választáson. A volt alelnök Richard Nixon visszatért a közéletbe. Mint az a kampány során kiderült az évek során Nixon bizonyos kérdésekben megváltoztatta liberális pozíciót. Az év elején úgy látszódott, hogy a vietnámi háború kérdése fog központi szerepet játszani. A demokraták először visszakoztak a háború kritizálásától, mivel azzal a Great Society szociális-jóléti intézkedéscsomag népszerűségét veszélyeztették. Mindkettő összeforrt a regnáló elnök Lyndon Johnson nevével, de a vietnámi háború körül kialakult botrány a progresszív szavazótábor demokraták melletti mozgósítását fenyegette (Small 2004: 514–515). A Great Society rendelkezésekkel a Demokrata Párt ismét elkötelezte magát Roosevelt elnök New Deal liberalizmusa, az aktív szövetségi állam, azaz a beavatkozó gazdaság és társadalompolitika mellett. A jóléti államot kritizáló, libertariánus szavazók számára 1964 után nem volt kérdés az, hogy melyik pártban van nagyobb esélyük arra, hogy érvényesítsék elképzeléseiket. Csak a Republikánus Pártban láttak hajlandóságot arra, hogy megkérdőjelezzék az akkori liberális gazdaság és társadalompolitika helyességét.

Nixon lett a Republikánus Párt jelölje miután legyőzte Nelson Rockefellert és George Romney-t, két modern szárnyhoz tartozó republikánust.

Nixon nem csak a liberális szárny felé kampányolt. Az egyre erősödő konzervatív szerveződések republikánusokhoz való csatlakozásával a konzervatív szárnynak is lehetett kampányolni. A déli államokból rengetegen támogatták a republikánusokat. 1968-ban

kaotikus állapotok uralkodtak az Egyesült Államokban. Miután a polgárjogi mozgalom fő céljait elérte, egyes részvevői nem álltak meg és egyre radikálisabb megmozdulások során akarták érvényesíteni követeléseiket. A fordulat jelszavaikban is érződött, mint például a black power (fekete erő). A szociális intézkedéseknek köszönhetően az afroamerikai lakosság társadalmi-gazdasági helyzete javulásnak indult. Az iskolázatlansági szint hatalmas mértékben csökkent a fekete közösségen belül és egyre több család érte el a medián kereseti szintet, azaz megindult egy erőteljes növekedés a középosztályban. A sikereket elnyomta a zavargásokról érkező beszámolók. A fehér szavazók azt látták, hogy az emberek, köztük feketék is, lázonganak az utcákon, kirakatokat törnek be, fosztogatnak stb. Szorongva követték a 60-as évek eseményeit, félve attól, hogy az az amerikai társadalmi rend, amit eddig ismertek véglegesen felborul (Mayer 2002: 352).

A Kongresszus felállított egy bizottságot, amely levonta a konklúziókat a választási eredményekből. A Kerner-bizottság megállapításai szerint, amennyiben Nixon 1960-ban a fekete szavazók közötti 32 százalékos szavazatarányát csak 8 százalékkal feljebb tudta volna tornászni, akkor 1961 januárjában nem John F. Kennedy beiktatására került volna sor. Nixon miután mérlegelte az 1960 óta lezajlott eseményeket és fejleményeket arra a következtetésre jutott, hogy a választási győzelem érdekében el kell engedni az afroamerikai szavazótábor meggyőzését. Szavakban kiállt a polgárjogi törvény mellett, amivel teljesítette az északi szavazók által minimálisan elvárt kritériumot, de ezen a lépésen túl társadalmi kérdésekben konzervatív álláspontot vett fel, maga mögött hagyva az afroamerikai szavazók érdekeinek képviseletét (Mayer 2002: 365). Nixon a fekete közösség társadalmi integrációjának lassítása mellett foglalt állást.

A konzervatív, elsősorban déli szavazatokra nem csak Nixon volt az esélyes, hanem George Wallace is, Alabama szegregációt támogató kormányzója, aki szintén indult az elnökválasztáson. Meg kell jegyezni, hogy nem csak a déli államokban volt népszerű. A Demokrata Párt katasztrófába torkollott jelölti konvenciója után, ahol több ezer tüntető csapott össze sokezer rendőrrel, Wallace támogatottsága megugrott (Small 2004: 523), elérte a 20 százalékot, így veszélyt jelentett a másik két jelölt győzelmére. Wallace radikális retorikájában a tüntetéseket és a rongálásokat a polgárjogi mozgalomra fogta, azaz az afroamerikai közösséget tette meg bűnbaknak. Martin Luther King Jr. meggyilkolása után hatalmas megmozdulások kezdődtek országszerte, ami csak olaj volt a tűzre a Wallace támogatóknak. A közbiztonságba vetett bizalom olyan szinten megrendült, hogy a fehér lakosság egy része már a következő polgárháború kitörésétől félt (Mayer 2002: 354; 358–359).

Ez a tendencia a társadalmi tradicionalistákra, azon belül is a keresztény konzervatívokra volt jellemző, akik a közbiztonság romlását összekötötték a társadalom erkölcsi erényeinek és értékrendszerének háttérbe szorulásával. Azt, hogy mi robbantotta ki ezt a hanyatlást, arra már rengeteg válasz érkezett, (liberálisok, demokraták, polgárjogi aktivisták, kommunisták stb.), de abban egyetértettek, hogy frusztráltak miatta és rendre van szükség (Lienesch 1982: 423). Richard Nixon „law and order” (törvény és rend) kampánya is erre épített. A társadalmi rend helyreállítása mindenképpen egy konzervatív fordulatot jelentett a Republikánus Párt számára.

A Nixon kampánynak egészen széles mozgástere volt a konzervatív, jobboldali üzenetekkel és ígéretekkel kapcsolatban, hiszen az egész választás során ott volt George Wallace, akihez viszonyítva Nixon személye és felvetései mérsékelt opciónak számítottak. A republikánus kampány egyik kampányhirdetése egy városban este hazafelé sétáló nőt mutatott, miközben az egyre romló közbiztonsági adatok kerültek felolvasásra. Az üzenet lényege, hogy Richard Nixon meg fog védeni a bűnözőktől. Az egy szubjektív kritérium, hogy az egyes választónak milyen ember, elsősorban milyen bőrszínű ember jut eszébe a bűnöző szó hallatán. Mint az privát beszélgetéseiből kiderült maga Nixon egyebek mellett az afroamerikaiakra asszociált, ahogy azt rengeteg más választó is tette. A republikánusok szakítása az afroamerikai közösséggel egyértelművé vált, amikor Nixon a Great Society szociális intézkedéseinek visszafogását, és a nagyobb városoknak jutó állami támogatások csökkentését ígerte. Ezekon kívül Nixon nem tárgyalt a közösség prominens érdekszervezeteinek vezetőivel sem (Mayer 2002: 361–362). A demokraták a kampány hajrájához közeledve támadást indítottak George Wallace és rasszizmusa ellen. A republikánus kampány is támadta a kormányzót. Nixon nem feltétlenül Wallace mondanivalóját kritizálta, mintsem annak stílusát, megvalósítási formáját. Olyan kommunikatív helyzetet teremtett, ahol nem a nézetei tették őt alkalmatlanná az elnöki pozícióra, hanem a viselkedése, radikalizmusa és hangneme. Wallace szavazótáborának második preferenciája Nixon volt, így a republikánusok nem kockáztattak azzal, hogy teljes erőbedobással támadják őt. Nixon ennél egyértelműbb üzenetet is közölt a déliekkel arra, hogy ő a szavazatukra érdemes jelölt. Megszerezte az 1948-as elnökjelölt, a szintén szegregációpárti Strom Thurmond támogatását.

Az ország konzervatív és arra fogékony szavazóinak szóló a törvény és rend üzenet, mely a már Russel Kirk által megfogalmazott konzervatív világértelmezésbe is beleillik. A New Deal és a Great Society programok beavatkoztak a természetes rendbe, hogy kijavítsanak egy vélt vagy valós társadalmi hibát, például a szegényeket érintő szociális intézkedések vagy azok a szövetségi programok, melyek célzottan az afroamerikai polgárokat kívánták segíteni.

Azonban a beavatkozás, melyet a szövetségi állam útján valósítottak meg, nem oldotta meg a problémát, ellenkezőleg, csak tovább mélyítette és újabbakat hozott létre. Konzervatív nézőpontból szemlélve a Demokrata Párt elkapkodott döntései és beavatkozásaiak törték meg a természet folyamatosságát, ezzel magyarázható a társadalom bizalomvesztése, a rongálások, a tüntetések hatására. A konzervativizmus segítségével a Nixon kampány átfogó magyarázatot adott az amerikaiak szorongásaira, amit egy átfogó válasszal tudtak csillapítani. A Republikánus Párt a rend és a törvényesség pártja, a kimért és előrelátó döntéshozók közössége. A kampány tartalma arra vonatkozott, hogy az elmúlt röpke 8 év során túl sok változás történt, ami felborította a rendet a társadalomban. A demokraták okozták és fokozták a problémát.

Richard Nixon megnyerte az elnökválasztást. A fekete szavazatok nagyjából 10 százalékát szerezte meg. A polgárjog kérdése, valamint a vietnámi háború okozta bizalomvesztés megtörte a New Deal koalíciót, amelynek nyertesévé a Republikánus Párt vált. 1968-ban republikánus színekben végül egyesültek a libertariánus, tradicionalista és antikommunista irányzatok és létrejött a konzervatív szavazótábor (Mayer 2002: 363–366).

3.5. A BŐVÜLŐ MOZGALOM

Richard Nixon győzelme új lendületet adott a konzervatív mozgalomnak, a 70-es években az egyre népszerűbb konzervatív mozgalom folytatta számbeli és szellemi gyarapodását. A 80-as évekhez közeledve a konzervatívok egyre erőteljesebben hallatták hangjukat. A libertariánusok egyik legnagyobb gondolkodója Murray Rothbard publikációiban állandó kritikával illette a beavatkozó gazdaságpolitikát és a jóléti államot. Nézetei nagy hatással voltak a konzervatív politikusokra, akik már az 1980-as választásra készülődtek. 1978-as elemzésében Rothbard támadta a New Deal óta általános gazdasági felfogást. Elemzése szerint 1934 és 1976 között a szövetségi állam kiadásai az egekbe szöktek, mivel a szociális és jóléti intézkedések összege évente 133 százalékkal emelkedtek átlagosan, annak ellenére, hogy a New Deal bevezetése óta eltelt több, mint négy évtizedben az Egyesült Államok a világ gazdasági nagyhatalmává vált, állampolgárai pedig világszínvonalú jólétben élnek. A legnagyobb gazdasági prosperitás idején, azaz 1955 és 1976 között, azoknak a száma, akik megélhetésükben állami segélyekre szorítkoztak az ötszörösére növekedett. Az 1929-ben kezdődő gazdasági világválság óta a szegények aránya csökkent az Egyesült Államokban, azaz az állam segítségével szorulók arányának papíron csökkennie kellett volna. Ennek ellenére a kiadások évről évre emelkedtek. Rothbard arra a következtetésre jutott, miszerint az állam a beavatkozásával magának generálja a problémáit.

Azzal, hogy az állam megsegítő szerepét reklámozza, a szociális programok alanyait bővíti, arra ösztökéli a társadalmat, hogy minél többen vegyenek részt az állami intézkedésekben, így azok is sorra kerülnek, akiknek egyéb irányban nem lenne szüksége segítségre. Amíg a gazdaság nagy lendülettel halad előre, addig nem feltétlenül szembeötlő a probléma, de amikor megtorpan a haladás, akkor a problémák a felszínre törnek. A növekvő számú segélyezettakkal a produktív, azaz profittermelő dolgozók száma csökken, de a jóléti, szociális költségek fenntartása miatt az elkerülhetetlenül növekedésnek induló adók, a még dolgozni hajlandókat fogják terhelni. A folyamat vége a gazdasági csőd (Rothbard 2017: 121–123). A konzervatívok az eltartottak arányának növekedését annak tudják be, hogy a liberálisok a New Deal óta eltelt évtizedek során tudatosan eltorzították vagy időközben megfélemlítették az állami feladatvállalás eredeti értelméről. A segélyezés népszerűsítésének köszönhetően idővel eltűnt a stigma, mely az állami segítségre való rászorulással járt. Az abszolút utolsó mentsvár helyett egy támogatott, nem megvetendő jelenséggé vált. Az állam elsődleges célja, mely szerint a rászorulókat mihamarabbi függetlenséghez való visszasegítése az elérendő kritérium, a minél több függésben tartandó állampolgár lett az áhított cél. Rothbard a Great Society után tapasztalt jelenséget jóléti robbanásnak nevezte. A válságban lévő jóléti állam szimptomái közé sorolta azt, amikor az állami szolgáltatások vetekszenek a bérekkel, túlságosan kiszélesítik a rászorulókat körét. Rothbard szerint a libertariánus megoldás a liberálisok által előidézett problémára az állam teljes visszavonulása és addigi szolgáltatásainak piaci, valamint a magánemberek saját belátás szerinti adományai (Rothbard 2017: 124–126). Rothbard és a konzervatívok jóléti állammal kapcsolatos féltételei, ahogy azt már Barry Goldwater is megfogalmazta, mely szerint az állam nagyvonalú szociális intézkedései meg fosztani az Egyesült Államok polgárait a merészségtől, a vállalkozó szellemektől és megszünteti pénzügyi önrendelkezésüket, azaz az állam lassan, de folyamatosan megfosztja az amerikaiakat legfontosabb joguktól és érdemeiktől, a szabadságtól (Rothbard 2017: 137). A konzervatívok szerint a helyzet generációról generációra romlani fog egészen addig, amíg az Egyesült Államok kivételessége elveszik és az amerikai állam elbukik. A folyamat megállításához, visszafordításához alapvető szemléletváltásra van szükség, egy konzervatív fordulatra.

Az 1980-as években végül beteljesedett a konzervatív fordulat a reagan forradalom során. Ronald Reagan hollywoodi színész karrierje után új kihívást keresett, 1966-ban elindult Kalifornia állam kormányzóságáért. Reagan nem volt politikus. A színészkedés mellett a General Electric vállalat termékeinek népszerűsítője, szóvivője volt. Ezzel a munkával bejárta

az országot. A beszédeiben a marketingtevékenység mellett gazdasági és politikai témákra is kitért, hangoztatva konzervatív nézeteit pl. az üzleti szabadság előnyeiről. Kommunikációs képessége és valódi hite a konzervatív világnézetben korrigálta azt a hiányosságát, hogy nem rendelkezett sem politikai tapasztalattal, sem politikai ismeretekkel. Mégis meg tudta győzni hallgatóságát igazáról, hiányosságait az előnyére fordítva autentikusabbnak, őszintébbnek hangzott, mint az akkori politikusok (Holmes 2010: 60–61). Politikai üzenete a Goldwater által is megfogalmazott konzervatív világkép volt. Reagan krédója az egyén szabadságáról, annak kiteljesüléséről szólt. Igaz, ezek egy konzervatív szájából elhangozva csak kódolt kifejezéseknek tűnnek mely, a Demokrata Párt gazdaság- és társadalompolitikáját támadja, de Reagan esetében egy mélyről jövő meggyőződés is kapcsolódik szavához és konzervatív nézeteihez. Goldwater harcát folytatta, az üzenet megmaradt, de Reaganben a konzervatív mozgalom egy karizmatikus és sok szempontból eladhatóbb személyre talált. A republikánusok üzeneteire a legfogékonyabbak Kaliforniában a középosztály fehér tagjai voltak, sokan közülük a városokban és külvárosokban éltek (Reeves 2010: 280–283). Kaliforniában a mezőgazdasági munkások sztrájkokat indítottak munkakörülményeik javítása érdekében és szakszervezetbe tömörültek a 60-as években. Reagan ellentámadásba lendült. A munkások helyett a farmerek, a saját lábukon megálló amerikaiak mellé állt. Narratívájában a szakszervezet az önálló megélhetést és termelést veszélyezteti, pont azt a gazdasági egységet, ami megalapozta Amerika sikerét. Magát is egy ilyen mezőgazdasági termelőnek állította be, ami tisztos távolságban állt a valóságtól (Holmes 2010: 62). A kampány során Reagan szembehelyezkedett a rendet felbujtó erőkkel, melyek például a háborúellenes és az egyetemeken teret hódító szólásszabadsági mozgalmakat jelentették. Reagan patrióta meggyőződése is segítette őt ebben, szerinte tevékenységükkel a vietnámi-háború ellen tiltakozók megsértették Amerika céljait, veszélyeztetik az ország biztonságát, hiszen, ha az Egyesült Államok feladja a harcot, azzal a Szovjetunió még veszélyesebbé válik (Reeves 2010).

Az 1964-es beszéde után a konzervatív mozgalom bevetette erőit annak érdekében, hogy Ronald Reagan politikai szerepet vállaljon. Kalifornia befolyásos üzletembereinek egy része, akik minél kevesebb törvény által kontrollálva szerették volna folytatni üzleti tevékenységüket, létrehozták a Ronald Reagan Barátai szervezetet, melynek célja egy esetleges kampány pénzügyi támogatása volt. Az üzleti konzervatívok és a közép, alsóközéposztály társadalmi tradicionalistáinak meggyőzésével megnyerte a kormányzó választást (Holmes 2010: 58–59).

4. A KONZERVATÍV FORRADALOM

4.1. REAGAN AZ ÉLEN

Ronald Reagan 1976-ban is elindult az elnökjelöltségért, de sikertelenül. Támogatói között Goldwater és Wallace szimpatizánsai sorakoztak fel, 76-os kampányát elsősorban rájuk építette. Ennek egyik példája, hogy Észak-Karolina államban olyan szórólapokat osztottak ki, melyek szerint Ford, az akkor regnáló republikánus elnök egy afroamerikai alelnökjelölttel szeretné megnyerni a választást. (Ebben az államban Reagan meg is nyerte az előválasztást, Észak-Karolinában a Republikánus Párt konzervatív szárnya vált dominánssá) (Primuth 2016: 48). Wallace egyik ötletét is átvette, miszerint támogatnának egy iskolai szegregáció ellenes alkotmánykiegészítést. Reagan vesztes kampánya erősen rájátszott a faji és polgárjogi kérdésekkel kapcsolatos negatív érzelmekre, kommunikációja az amerikaiak többségének nyersnek, radikálisnak hangzott. Reagan kampánya konzervatív elképzeléseiket nem elég pragmatikus megvalósításban juttatták el a választókhoz.

Az 1976-os republikánus jelöltválasztás megemlézése abból a szempontból fontos, hogy ez volt az utolsó jelöltválasztás, ahol a fekete szavazatok meghatározóbb erőt jelentettek. Reagan a polgárjogi mozgalommal kapcsolatos ambivalens vagy azt megkérdőjelező állásfoglalásaival szerepet játszott ebben a folyamatban, ami meg is látszott a választási eredményeken már 76-ban is, hiszen Ford kapta meg szinte teljes egészében a csökkenő félben lévő afroamerikai szavazók támogatását. Ford elnök a párt régi liberális szárnyát képviselte, az 1960-ban Nixon és előtte Eisenhower által használt taktikákat alkalmazta. A Richard Nixon által 1968-ban alkalmazott konzervatívokat mozgósító praktikáitól is eltekintett (Hillygus & Shields 2009: 131). 1976-ban Reagan konzervatív elődjeihez hasonlóan szókimondó volt. Goldwater és Wallace csak egy bizonyos réteget tudtak megszólítani, Reagan országos szinten alkalmazta retorikájukat. Ugyan 1976-ban nem győzte le Fordot, azonban jelentős sikereket ért el, kampánya gyengeségeiből levonta a következtetéseket. Mondanivalója túlságosan durvának hangzott, főleg az északkeleti államokban. Az utcai zavargásoktól és a gazdasági teljesítmény visszaesésétől való félelmekkel kampányolt, rájátszva az afroamerikai közösséggel szembeni előítéletekre. Kampányának egyik fontos narratív eleme szerint a gazdaság bukácsolását a szövetségi kormány túlzott költségei idézi elő, mely a segélyezési rendszerben nyilvánul meg. A segélyezés elsősorban a kisebbségeket érintette, ami egyfajta kódszövegként is értelmezhető a feketékre (Primuth 2016: 45) További témái voltak a deszegregáció megvalósításának módja, és a magánkézben lévő oktatási intézmények melletti kiállítás. Főképp azokat az elemeket

hangsúlyozta ki, melyek a déli államokban jól működtek, olyan hangnemben, mint délen. Texas államot sikerült is elhódítani Ford elnöktől. Az előválasztási kampány során Reagan a visszafele irányuló diszkriminációt nagyobb problémaként írta le, mint az elsősorban afroamerikai közösség ellen irányuló diszkriminációt. Ez az elfeledett emberekről szóló narratíva, melynek alapja a fekete közösség kiharcolt stabilitása és felemelkedése a polgárjogi mozgalom után, Reagan és Goldwater közötti kontinuitás egyik eleme. A fehér középosztály egy része a gazdasági bizonytalanság miatt tartott attól, hogy a társadalmi hierarchiában lejjebb fognak csúszni. A republikánusok később is nagy figyelmet fordítottak ennek a félelemnek a kihasználására (Primuth 2016: 49–51). A déli államok kiemelkedő szerepe, valamint a Republikánus Párt konzervatív szárnyának mobilizációs technikáinak fontossága már 1976-ban is egyértelmű volt. Ford elnök nem tudta saját erejéből mobilizálni a teljes republikánus bázist, ehhez a konzervatívok is kellettek volna, azonban Ronald Reagan nem állt be Ford támogatói közé. A déli demokrata Jimmy Carter az összes déli államot elvitte, több fontos északi állam mellett, megnyerve a választást. Ha Reagan megbékélt és Ford mellett kampányolt volna, akkor Texas és Mississippi államok nyerhetők lettek volna a republikánusok számára és elegendő elektort biztosítottak volna ahhoz, hogy Ford elnököt a Fehér Házban tartsák (Primuth 2016: 52).

A Carter adminisztráció rengeteg kihívással nézett szembe, hányattatott négy éve a választók véleményén és hangulatán is érződött. Az 1979-es második olajválság és az iráni túszkrízis terhei sebezhetővé tették az újrázni kívánó demokrata elnököt. A konzervatív fordulatnak jobb előfeltételei voltak, mint valaha. A II. világháború után először megtorpant a gazdasági növekedés, az árak emelkedtek, inogni kezdett a középosztály gazdasági stabilitása. Ennek okát sokan a szövetségi kormány túlköltekezésében vélték felfedezni. A fehér lakosság elkötelezte magát a társadalmi egyenlőség mellett, viszont bizonyos kérdésekben, például a kit nem látna szívesen szomszédjaként, vagy a különböző bőrszínű emberek közötti házasságkötés kérdésében fellelhetőek voltak a faji előítéletek. A fehérek komoly problémának tartották a visszafele, azaz feljűk irányuló diszkriminációt, mondván, hogy a fekete polgárokat elárasztják jogokkal és támogatásokkal, a többségről pedig megfélemedeznek. A rasszizmusból és gyűlöletből fakadó bűncselekmények száma növekvő tendenciát mutatott az évtized végére (Primuth 2016: 53–54).

Ronald Reagan ismét elindult a választásokon 1980-ban, de ezúttal megfontoltabb stratégiát alkalmazott. A polgárjogi kérdésekkel egyszerűen nem foglalkozott, a radikális felvetésektől, mint amilyen egy iskolai integrációt megnehezítő alkotmánykiegészítéstől pedig távol tartotta

magát (Mayer 2007: 78–79). A társadalmi konzervatív szervezetek, elsősorban az úgynevezett keresztény jobboldalból, akik az evangelizáltak közösségéből és a fundamentalistákból tevődtek össze nagy jelentőségű szavazói tömbökké kezdtek átalakulni, így Reagan az ő meggyőzésükre is törekedett. Carter elnök is tett feléjük gesztusokat, amelyek betartását a társadalmi konzervatívok erősen hiányolták. Reagan a kampány alatt több kitérőt tett, hogy gyűléseiken beszélhessen és ígéreteket tegyen. Ilyen volt, hogy megválasztása estén kabinetjében az evangelizáltak a lakosságban betöltött arányuknak megfelelően lesznek jelen. Felvállalta követeléseik hangoztatását is egyebek mellett az evolúció és a teremtés iskolai tanításának kiegyenlítését az előbbi javára, illetve kiállt az állami iskolákban a kötelező imádkozás újbóli bevezetése mellett (Marley 2006: 853). Magát a kampányt Mississippi államban indította útjára, miután megnyerte pártja elnökjelöltségét. Neshoba megye Philadelphia nevű települése, sötét múlttal rendelkezik. 1964-ben három polgárjogi aktivistát gyilkolt meg a KKK. Ezen a helyen állt ki Reagan teljes vállalással a tagállami autonómia, a szövetségi állam befolyásának enyhítése mellett. Az ártalmatlannak hangzó kifejezések teljesen más tartalommal töltődtek fel azok számára, akik megértették a hely kiválasztásának kontextusát és szimbolizmusát (Looking back 2007: 33–34). A déli konzervatív szavazók és az északi elkötelezetlenek megnyerésének érdekében egy sokkal elegánsabb taktikát alkalmazott. A déli stratégiát használata, azaz a főleg fehér, közép és munkásosztályból származó szavazóknak szóló magán és egyházi iskolák mellett állt ki, valamint további szövetségi támogatást és adókedvezményt ígért ezeknek az iskoláknak (Brown 2004: 202).

Reagan a kampányában az évtized végén a középosztályt leginkább foglalkoztató témákkal kampányolt és a George Wallace retorikájának visszafogottabb, letisztított változatával. Központi témái az iskolaválasztás, az iskolai buszoztatás, az iskolai imádkozás és a jóléti állam visszafogása voltak. Az utóbbihoz kapcsolódó kódszavakat a déli államokban hangsúlyosabban használta, mint észak-keleten. Az 1980-as választás során a Republikánus Párt a fekete szavazók mozgósításának érdekében nem dolgozott. Ez volt az a választás, ahol az afroamerikai közösség és a Republikánus Párt útjai elváltak egymástól. A Reagan kampány ugyan tett a fekete szavazói közösség felé gesztusokat, amik sok kritikát kaptak azért, mert különösebb tartalom vagy akarat nem volt bennük. Ez azzal magyarázható, hogy a fekete szavazók felé tett gesztusok a mérsékelt, észak-keleti fehér szavazóknak szóltak, hogy meggyőződhetnek arról, hogy Ronald Reagan nem előítéletes (Primuth 2016: 56–57).

Ronald Reagan és a libertariánus konzervatívok az ország gazdasági visszaesését a szövetségi állam által indított és fenntartott társadalmi és szociális programokban látták. A közétkeztetési, lakhatási és segélyezési intézkedések szerintük túlterhelték a központi költségvetést, az adók a programok finanszírozása miatt folyamatosan emelkedtek, annak ellenére, hogy az intézkedések nem értek el számottevő eredményeket. A szövetségi kormány tevékenységének haszonélvezői munka nélkül tartották el magukat a középosztály egyre növekvő adóterheinek köszönhetően. A nem dolgozók és haszonélvezők kifejezések alatt, ugyan kódolva, a nem fehér kisebbségekre utaló kódszavakat fedezhetünk fel. Igaz, hogy az afroamerikai közösség arányban vette ki részét a szociális intézkedésekből, azonban a 80-as évek során pl. a szociális és egészségügyi segélyezés haszonélvezői majdnem 50 százalékban fehér amerikaiak voltak (Uwah 1993: 307; 312). Az előbb említett szociális programok a New Deal rendelkezéseivel kezdődtek, megvalósítva Rooseveltnél elképzeléseit, aki liberálisként pozícionálta politikáját. Lyndon Johnson elnök ezekre az alapokra építette Great Society programját, kibővítve a szociális és jóléti intézkedéseket. A 70-es évek hanyatló gazdaságát a republikánus oldal a pazarló liberálisok és az egyre terjeszkedő szövetségi állam hibájának tulajdonították, újra sajátos, negatív tartalommal megtöltve a liberális kifejezést (Piliawsky 1989: 32). A Republikánus Párt centristái nem tudtak Reagan minden elképzelése mögé felsorakozni, el is mérgesedett a viszony a két szárny között. Reagan bölcsen egy egyszerű lépéssel biztosította a párt egységét. Alelnökjelöltjének az idősebb George Busht választotta, aki klasszikus centrista, gazdag családi háttérű politikus volt, de nyitott a konzervatív szárny felé. Ugyan Bush intézte a legtöbb és leghelyénvalóbb kritikákat Reagan felé a jelöltválasztási folyamat során, viszont megegyezésük a két irányzatot is kibékítette, amivel megtörtént az összefogás (Murray n.d.).

4.2. A KONZERVATÍV LENDÜLET ÉS A VÁLASZTÁS

Ronald Reagan a Goldwater által elindított, New Deal liberalizmus elleni harcot folytatta 1980-ban, igaz letisztultabb, óvatosabb kommunikáció mellett. A szociális intézkedések visszafogása mellett, legfontosabb gazdasági terve az adócsökkentés volt. A középosztályt sanyargató adóterhek a konzervatív, azon belül legfőképpen a libertariánus világnézet egyik központi eleme. Murray Rothbard is ezzel a kritikával illette a Great Society jóléti-szociális rendszerhez szükséges progresszív adóstruktúrát. Rothbard az 1965-ös állapotokat vette alapul, amikor, ha összeadjuk a helyi, tagállami és a szövetségi állam által kivetett adókat, akkor a legalacsonyabb adóköteles bevétellel rendelkezők a jövedelmük 44 százalékáról kényszerültek lemondani. A középosztály többi tagja 27 százalékról, míg a

legfelső kategória 38 százalékos adókulccsal járt. Három évvel később a legalacsonyabb bevételű réteg már jövedelmük felét fizették be adóként, a középső kulcsok adóterhei is több százalékkal növekedtek, a legmagasabb adókulcs pedig már a 45 százalékot is elérte. Rothbard szerint a szegényektől és a középosztálytól elvett bevételt a szövetségi kormány arra használja fel, hogy a nem dolgozó szegényeknek jólétet biztosítsanak a szociális intézkedések által. Rothbard szerint a gazdagok pénzének újraelosztásáról szóló elképzelés nem állja meg a helyét, hiszen ők a magas adók ellenére is több megtakarítással, befektetéssel rendelkeznek, míg a középosztály nem. Ezáltal a progresszivitás elszegényedéshez fog vezetni, hosszú távon nem tartható fenn a liberális elképzelés. Rothbard tovább ment és a gazdagok túladóztatása ellen érvelt. Megfogalmazta a libertariánusok által megfelelőnek tartott megoldást. Ha az állami beavatkozás okozta problémát állami beavatkozással akarjuk megoldani, mint, ahogy a liberálisok próbálják, az csak további problémákhoz fog vezetni. Éppen ezért az államnak háttérbe kell vonulnia és hagynia kell, hogy a piac a szabadságot, versenyhelyzetet és az adócsökkentés után fellélegezve megjavítsa önmagát (Rothbard 2017: 142–144).

A konzervatív mozgalom többi tagja is hasonló álláspontot vett fel. A keresztény konzervatívok egyik fontos szervezete a Jerry Falwell által alapított Erkölcsi Többség (Moral Majority) volt az egyik. Falwell a Biblia soraiból vezette le azt, hogy a szabadság és a magántulajdon isteni eredetű, azaz az ember és a világ természetes állapotának a része. Az evangelizált közösség véleményvezérek kiállása okán felvették a libertariánusok álláspontját a gazdaságot érintő témákban. A közösség szervezetei szemben álltak a túl nagyra nőtt jóléti állammal és szociális programjaival, ahogy kiálltak a szakszervezetiség ellen is. Az állam gazdaságot szabályozó rendelkezései sem tettek szert népszerűsége soraikban. Annak ellenére, hogy pl. az Erkölcsi Többség támogatóinak java abból a társadalmi rétegből került ki, amelyik előnyt élvezett a szövetségi állam jóléti-szociális intézkedéseinek terén, mégsem álltak be a rendszer mögé. Tradicionalistákként a morális követeléseik megvalósításáért folytatott harc felülírta gazdasági igényeiket. Az evangelizáltak értékelték a vállalkozási szabadságot és szellemet, az alacsony adókat és a kapitalista szabad versenyt, miközben elutasították a Demokrata Párt, azaz a liberálisok gazdaságpolitikáját (Lienesch 1982: 413–414).

Az 1980-as választásra a választói táborok meggyengültek. Az 1950-es évektől kezdve hatalmas mennyiségű szavazó hagyta maga mögött pártpolitikai elköteleződéseit. Sokan pártot váltottak, még többen az el nem kötelezett táborot kezdték erősíteni. A függetlenek gyakran változtatták szavazatukat a szövetségi és állami választások során, egyik

elnökválasztásról a másokra más párt jelöltjére szavaztak. 1980-ban a választók nem voltak megelégedve a két párt jelöltjeivel, október közepén Carter elnök 44 százalékon állt, Reagan pedig 41 százalékos elfogadottsági mutatót tudhatott maga mögött. Carter ezt még előnyösnek is tarthatta hiszen egy évvel azelőtt a saját pártján belül rekord alacsony volt a támogatottsága, csak 34 százalékon állt. Ezzel szemben Johnson elnök mélypontja is csak 48 százalékot jelentett.

A jelöltek gyenge népszerűségi mutatóit lehet magyarázni egyrészt a gazdasági stagnálás miatti frusztrációval, másrészt a törzsszavazói bázisok meggyengülésével (Ladd 1981: 3–6). Egy Gallup felmérés is illusztrálja a szavazók magatartását 1980-ban, mely szerint a szavazók több, mint harmada a választás hetén hozta meg a döntését, abból is 10 százalékuk a választás napján (Ladd 1981: 9).

Az 1980-as választás elsöprő elektori győzelmet hozott a Reagan kampánynak. A hatalmas győzelem kivívásánál jelentős szerepet játszott a kifinomult, jól megtervezett narratíva és retorika, de a Carter elnökségből való kiábrándultság is fontos eleme volt Reagan sikerének (Primuth 2016: 57). A Szenátus is republikánus kézre került. Reagan – hasonlóan Franklin Roosevelthez – az őt megelőző elnök gyengén teljesítő gazdaságpolitikájából kovácsolt magának behozhatatlan előnyt. A konzervatív üzenetet, amivel Goldwater vereséget szenvedett, Reagan győzelemre vitte. Ehhez hozzájárult az, hogy Reagan politikai karrierjének kezdeteitől fogva dolgozott a konzervativizmus eladhatóságán és a választók már teljes mértékben azonosították vele azokat az értékeket, amelyekről beszélt. Hazaszeretet, antikommunizmus, a túl nagyra nőtt állam visszafogása, az egyén teljes szabadsága, valamint az alacsony adókkal működő szabadversenyen alapuló piacgazdaság. A társadalmi rend, a biztonság, a természetes közösségek, mint a család védelme mind attól vagy azoktól, akik felbujtanák az amerikai életvitelt. Reagan népszerűségét megmagyarázza az is, hogy a legtöbb általa kimondott értékkel és általa felvázolt politikai, gazdasági programmal egyetértett, azaz volt hite abban, amiről meg akarta győzni a választókat (Sloan 1996: 796).

A választási eredményekből kitűnik, hogy a protestáns és katolikus felekezetek közötti markáns pártpolitikai különbség minimálisra csökkent. A kisebbségek terén a Republikánus Párt nem javított helyzetén, a spanyolajkú lakosság többségét a demokratáknak sikerült maguk mellé állítani, az afroamerikai szavazatok több, mint kétharmadát is. Jimmy Carter déli demokrataként 1976-ban a déli államokat még vissza tudta hódítani, 1980-ban már csak azt az egy államot, ahonnan származott, Georgiát (Ladd 1981: 12; 14–15). Maga a kampány

szakpolitikai viták helyett szimbolikus, erkölcsi jellegű témák menti kommunikáción alapult. Ilyen téma volt az abortusz kérdése, amit a Reagan kampány tematizálása szerint egy alkotmánykiegészítéssel gátoltak volna meg, de az iskolai imádkozás kérdése is hasonló téma volt. A gazdaság helyzetéről is sok szó esett azonban felmérések szerint maguk a választók sem tudták pontosan melyik oldalra álljanak. A polgárok nagy többsége elfogadta, egyetértett a szövetségi állam beavatkozó gazdaságpolitikájával és szociális programjaival, sőt még kevesellték is. Azonban az amerikaiak többsége azt is vallotta, hogy az állam pazarol, és ebből kifolyólag valamilyen szinten felelős az inflációért és stagnálásért. A választópolgárok a gazdasági kérdésekkel kapcsolatban ambivalens véleményeket formáltak, ezért is terelődhetett át a kampány a pragmatikus témákról a szimbolikus, morális témák síkjára, melyben a republikánus kampánygépezet komoly sikereket tudott elérni (Ladd 1981: 19–21). Az 1980-as választás eredményéhez ezek is hozzájárultak, de hasonlóan fontos volt az is, hogy meggyőzzék a választókat arról, hogy helyre tudják tenni a gazdaságot. Ugyan a választók nem tudták pontosan mi okozza a gazdasági stagnálást, így érzelmi alapon volt szükséges meggyőzni őket. Reagan kampánya tökéletesre formálta imidzsét ezen a téren, a nap végén Ronald Reagan bizonyult a meggyőzőbbnek. Carter elnök újraválasztási kampánya minden bizonnyal megsínylette a gyengélkedő gazdasági adatokat, a választók döntése pedig az volt, hogy ideje annak, hogy új elnök próbálja meg helyrehozni a károkat (Johnson & Tamney 1985: 126).

4.3. ÚJ ELNÖK, ÚJ GAZDASÁGI IRÁNY

Megválasztása után a legtöbb társadalmilag konzervatív programot pl.: állami iskolákban a kötelező imádkozás, abortusz betiltása vagy a liberális társadalmi programok, mint a New Deal kicserélése terén nem tudta ígéreteit megvalósítani. Az üzleti konzervativizmus szférájában viszont jelentős sikereket ért el, amivel meghatározta pártja jövőbeli gazdaságpolitikáját. Ronald Reagan győzelme történelmi volt a Republikánus Pártnak, hiszen a polgárháború óta a legtöbb déli szavazót sikerült megnyerniük. A republikánusok bázisa délre tolódott, a párt irányváltása beváltotta a hozzá fűzött reményeket (Primuth 2016: 59–60). A Republikánus Párt retorikájában és narratívájában erőteljesen szerepelt a vallásosság az 1980-as években. A legfeltűnőbb az evangelizált keresztények esete, a republikánusok melletti elköteleződésük a mai napig erős. A felekezeten olyan társadalmi kérdések foglalkoztatták, mint az abortusz kérdése, valamint a feminista és melegjogi aktivisták tevékenysége. A vallásosság visszaszorulását, erkölcsi romlasként értelmezték. Ez a csoport reagált legerőteljesebben az társadalmi kérdésekkel kapcsolatos

érzelmi alapú kommunikációra. A tradíciókat féltették, a megszokottat, félték, hogy az erkölcsök romlása káoszhoz fog vezetni. Az általuk elindított új keresztény jobboldali mozgalmat Ronald Reagan vonzotta be a Republikánus Párt támogatói közé. Itt érdemes két dolgot megjegyezni a jelenség kapcsán. Először is az evangelizált keresztények a nem déli államokban sokkal nagyobb arányban csatlakoztak a republikánus szavazótáborba, köszönhetően annak, hogy például északon a vallásossággal és morális kérdésekkel nehezebb volt mozgósítani, a vallás folyamatos háttérbe szorulása miatt. A déli államokban egy felekezethez való tartozás nem indokolt politikai elköteleződést, előtérben lévő helyzete miatt az átpolitizálására kisebb volt a tér. Másrészt, az afroamerikai közösség vallásossága ellenére az 1980-as évek során nem közeledett a Republikánus Párthoz a vallásosság és erkölcsi értékek kiemelkedő szerepének ellenére (Kiecolt & Nelsen 1991: 553–555; 562–563). A konzervatív republikánusok kampánytechnikája az érzelmekre játszik rá, olyanokra, melyeket általánosságban a jobboldallal azonosítunk: tradíciók védelme, vallás, család és a nemzet védelme. Az Egyesült Államokban a konzervatív politikusok retorikájába párttól függetlenül beletartozott a faji előítéletekre való rájátszás explicit vagy implicit módon. Ronald Reagan kampánya nagy figyelmet fordított a politikus megjelenésére. Maga Reagan személyes történetekkel illusztrálta azt, hogy ő és családja milyen távol állnak a rasszizmustól. Személyes meggyőződésétől függetlenül politikai karrierje során számos olyan retorikai elemet használt, mellyel a rasszista előítéletekből és félelmekből kovácsolt politikai tőkét. Az 1964 és az 1965-ös törvényeket a déli államok szemszögéből nézve megalázónak nevezte. Amikor a 60-as években Kalifornia állam kormányzói posztjáért kampányolt, az afroamerikai közösség tagjai ellen irányuló ingatlanpiaci diszkriminációt jogosnak nevezte, abból a szempontból, hogy mindenki olyan szomszédokkal él, amilyenekkel akar. A szövetségi állam szociális szolgáltatásai kapcsán sokkal diszkrétebb kódolással adta át üzenetét. A segélyezés hibái kapcsán egy bizonyos chicagói nő példáját hozta fel. A „segélykirálynő” elmondása szerint nem dolgozik, mégis jobban él, mint a középosztály, hiszen több társadalombiztosítási és egyéb kártyákkal, papírokkal rendelkezik, így egy személyként kap több emberre jutó támogatást. Másik története szerint a szövetségi állam közétkeztetési programjában résztvevők jobb ételeket kapnak ingyen, mint a keményen dolgozó középosztály adófizetői (Looking Back 2007: 33–34).

Reagan 8 évnyi elnöksége két dolog miatt emlékezetes igazán, amelyek legitimálták a konzervatív mozgalmat. Az egyik a gazdasági növekedés, a másik pedig az ezzel összefüggő régóta áhított antikommunista külpolitikai cél elérése, azaz a hidegháború megnyerése.

Nézzük meg közelebbről Reagan gazdaságpolitikáját, ami meghatározta a 80-as éveket, és ami Republikánus Párt egyik alappillérévé vált azóta. A Reagan előtt regnáló Carter adminisztráció 4 évében stagflációs folyamat ment végbe, amely röviden összefoglalva azt jelenti, hogy az árak inflálódnak, ami a növekvő gazdaság természetes velejárója, azonban a gazdaság állapota romlik. Úgy emelkednek az árak, hogy közben a termelés és a fizetések csökkennek, növekedik a munkanélküliség, tehát egy recessziós folyamat indul el (Smith 2021). Ronald Reagan megoldása forradalmasította a konzervatív gazdaságpolitikát. A trickle-down (leszivárgó) gazdaságpolitika szerint a gazdaságnak jelentős segítséget nyújt az, ha az adókat csökkentik, legfőképpen a gazdagokét és nagyvállalatokét. Így több pénz marad az emberek zsebében, amit el tudnak költeni vagy félre tudnak tenni, ami segíti a keresletet. A gazdagok és nagyobb szabadságot élvező vállalatok lehetőséget kapnak arra, hogy innovációba, munkahelyteremtésbe fektessék be pénzüket, energiájukat és kreativitásukat. Eközben azokra a szakpolitikai programokra, amik jelentős költségekkel járnak, kisebb költségvetést kell biztosítani, vagy el kell törölni azokat. A szövetségi kormány mindezek alatt csak a fontosnak ítélt dolgokra költ, amik a termelést is serkentik, ezzel keresletet teremtve. Ebbe a folyamatba illeszkedik a hadseregére való kiadások növelése (Kenton 2021). A gazdaságpolitika világpolitikai célokat is szolgál. Az alacsonyabb infláció stabilizálná a termékek árát világszerte, ami alapot adna a nagyobb szintű termelésnek és kereskedelemnek a világ országai között, elkerülve az országok gazdasági bezárkózását és a protekcionizmust. A kiadások fegyverkezésre való költése a Szovjetunióval ellenséges országokat is fegyverkezésre ösztönöznél. Erre a szovjetek csak saját fegyverkezési kiadásaik növelésével tudnának válaszolni, ami a gazdasági összeomlásukhoz vezethet. Ha nem fegyverkeznek, azzal beismerik vereségüket a nyugati kapitalizmussal szemben (Bergsten 1981: 24). Reagan maga mögött hagyta az addigi szovjetpolitikát. Valószínűleg Reagan antikommunista eltökéltsége mély, személyes meggyőződésből fakadt. Ahogy a legtöbb konzervatív, úgy Reagan sem gondolta úgy, hogy az ember alapvető természete és a kommunista ideológia megfér egymás mellett. A kettő közötti konfliktust nem lehet a végtelenségig elnyomni, így a Szovjetunió és a kommunizmus előbb vagy utóbb, de el fog bukni. Fel akarta gyorsítani ezt a folyamatot, ezért is látta szükségesnek a felfokozott fegyverkezést. Ha az USA haditechnikája megkérdőjelezhetetlen katonai fölényvel bír, az a szovjet gazdaságra és morálra csak negatívan hathat (Hecló 2008: 563–564).

Reagan sohasem kedvelte az adókat és a progresszív adóztatást, ezzel kapcsolatban radikálisabb kijelentéseket is tett, például 1958-ban, amikor arra figyelmeztetett, hogy az

adóemelés a középosztály elszegényedéséhez vezethet, ami el fogja hozni a szocializmust. Az 1960-as évek óta tartó infláció azt eredményezte, hogy egy 1960-ban kiemelkedőnek számító kereslet a 70-es évek végére már csak a medián bevételnek számított. Azaz az emberek adói gyorsabban emelkedtek, mint a fizetéseik. Reagan gazdaságpolitikája kettő törvény alapján lett végrehajtva. Az 1981-es első törvény valósította meg az egyik legnagyobb adócsökkentést az amerikai történelemben, amivel Reagan rövid idő alatt sikeresen teljesítette egyik fő kampányígéretét (Sloan 2007: 42–44). Ronald Reagan elnökségének első 100 napjában rengeteg más intézkedés mellett a szövetségi költségvetést is csökkentette, ezzel teljesítve egy másik konzervatív elképzelést.

Az első pár hónap aktivitása megelőzte Rooseveltnél az első 100 napjának aktivitását, így új elnöki rekordot állítottak fel a republikánusok (Sloan 1996: 799). Az adócsökkentés jelentős része a törvénybe épített kiskapukon keresztül történt, amit a személyi jövedelemadó bevallásánál ki is használtak az emberek. A nagyobb vállalatok és cégek is jelentős, a szövetségi állam felé irányuló adótehertől szabadultak meg. A törvény nem várt eredményt hozott. A gazdaság recesszióba fordult, számos vállalkozás ment csődbe és megugrott a munkanélküliek száma, meghaladta a 10%-ot. A költségvetési hiány pár év alatt majdnem megháromszorozódott, az elnök népszerűsége is zuhanásba kezdett. Az adminisztráció politikai tervei bel- és külföldön is veszélybe kerültek. Franciaország és az NSZK is felszólította az Egyesült Államokat és gazdaságpolitikai szövetségüket az Egyesült Királyságot, hogy a világgazdaság érdekében változtassanak gazdaságpolitikájukon (Bergsten 1981: 36). Az adócsökkentésekkel a GDP két és fél százalékaról mondtak le, a kereskedelem veszteségessé vált és a befektetések csökkentek (Tobin 1992: 11). Nem volt más választás, korrigálásra volt szükség. A következő három évben az elnök aláírta a Kongresszus által megszavazott adóemeléseket, igaz a Reagan adminisztráció az adóügyek revíziójaként kommunikálta a változtatásokat, nem emelésként (Sloan 2007: 45–47). Az adótörvény kiigazított változata 1986-ban lépett életbe. A törvény a számos adókulcsot csak kettőre csökkentette, a legalacsonyabb 15%-os adózási keretbe tartozott az adófizetők 80%-a. Ezt az által sikerült elérni, hogy rengeteg, még az első törvény által kinyitott kiskaput bezárt a reform, így nehezebb volt kibújni az adózás alól.

Mindkét oldal sikerként tudta kommunikálni a megújított adórendszert, hiszen sokmillió alacsony bevétellel rendelkező személynek nem kellett adót fizetnie és a vállalatokat jobban terhelte az új adórendszer, mint az individuumot, ami elhárította a társadalmi kérdésekben érzékenyebb Demokrata Párt támadásait. A republikánus oldalt pedig megnyugtatta az, hogy

az adókulcsok a középosztály számára alacsonyabbak voltak a sok, családoknak járó kedvezménnyel, valamint a megmaradt kiskapuknak hála az üzleti életnek is kevesebb adót kellett fizetnie, mint Reagan előtt. A Reagan adminisztrációnak sikerült győzelemként kommunikálnia az új törvényt, annak ellenére, hogy az általuk meghozott elhibázott döntéseket volt szükséges korrigálni. Ronald Reagan két adóreformja merőben más, mivel az első a legnagyobb adócsökkentő törvény, a második pedig az egyik legnagyobb adóemelő törvény az amerikai történelemben (Sloan 2007: 48–51). 1983 és 1986 között a gazdaság évente majdnem 5 százalékponttal növekedett. Ugyanebben a három évben a szövetségi kormány adóbevételei is növekedésnek indultak (Laffer 2017: 161). Elnöksége végére sikerült a munkanélküliséget a felére csökkenteni, 18 millió új munkahely jött létre. Reagan gazdaságpolitikája megállította a stagflációt és a recessziót, megindította az egyik legnagyobb gazdasági növekedést az USA történetében (Amadeo 2021).

Arthur Laffer munkássága további háttérrel nyújt a Republikánus Párt konzervatív gazdaságpolitikájának és a libertariánusok gondolkodásának, követeléseinek megértéséhez. Laffer szerint a helyes adószedési út az, ha a lehető legalacsonyabb adókulcsot a lehető legszélesebb körben bevezetik. Laffer megítélése szerint az Egyesült Államok legeredményesebb gazdasági időszakait a XX. században jelentős adócsökkentés előzte meg. Az 1920-as évek elején Warren G. Harding és Calvin Coolidge elnökök adócsökkentésbe kezdtek. Az akkor legmagasabb 77 százalékos adókulcsot 25 százalékosra csökkentették. A 20-as években a termelés az egekbe szökött, amelynek hála a munkanélküliek száma jelentős mértékben csökkent. Laffer szerint az adócsökkentések által előidézett gazdasági fellendülés az átlag amerikaiak életvitelére és életkörülményeire is rendkívül pozitív hatást gyakoroltak. A 60-as évek gazdasági gyarapodása nem valósulhatott volna meg Kennedy elnök adócsökkentései nélkül. A demokraták akkor a leggazdagabbakra vonatkozó 90 százalékos kulcsot is drasztikusan csökkentették. Kennedy adócsökkentése, még ha nem is volt akkora volumenű, mint a 20-as években, olyan erővel hatott a gazdaságra, hogy a kiesett adóbevételekkel szemben a gazdaság bővülése és az állampolgárok megnövekedett jövedelme kárpótlásul szolgált. Maga Ronald Reagan is pozitív példaként tekintett erre a lépésre (Laffer 2017: 155–159). Laffer az adócsökkentő gazdaságpolitikák utáni fellendülést, köztük a 80-as évek csökkentését is a konzervatív gazdaságpolitikának köszönhető állampolgári szemléletváltásnak tudja be, ahogy arra már Goldwater és Rothbard is utaltak (Laffer 2017: 163).

5. A KONZERVATÍV MOZGALOM ÉS REAGAN ELNÖK

A konzervatívok mozgalom egyik gazdasági célját az adócsökkentésekkel teljesítette. A mozgalom azon reményei, miszerint a jóléti államot és annak szociális rendelkezéseit le kell bontani és a szövetségi államtól független rendszerrel kell helyettesíteni, Reagan elnöksége alatt nem teljesültek. Pedig a libertariánusok nem véletlenül reménykedtek benne, hiszen az elnök még 1975-ban nyilatkozta azt, hogy a konzervativizmus központi eleme maga a libertarianizmus. Reagan a kampányaiban beszélt a szociális rendelkezéseket felváltó, magánadományokra és a piac által biztosított szociális háló tervéről. A jóléti rendszert végül csak visszafogni sikerült a kiadások csökkentésével, aminél többet a Reagan adminisztráció nem tett és 1982 után teljesen maga mögött hagyta a kérdést, olyannyira, hogy az 1984-es újraválasztási kampányában már a témák között sem lehetett megtalálni a konzervatívok elképzelését (Hecló 2008: 558–559). A társadalmi konzervatívok, sem találták meg számításait a Reagan forradalom idején. Ugyan az elnök konzisztensen hangoztatta véleményét az iskolai imádkozás fontosságáról és halkabban az abortusz korlátozásának szükségességéről, de elnökként nem tett konkrét lépéseket annak érdekében, hogy megvalósuljanak.

Nem csak a konzervatívok szavaztak a Republikánus Pártra a 80-as években, volt köztük rengeteg független és kékgalléros demokrata szimpatizáns is, akiket a párt berkein belül szerettek volna tartani. Ez az egyik oka annak, hogy ugyan közel engedték magukhoz a konzervatívokat, de nem annyira, hogy elijesszék a szavazóik többi részét. Reagan tartotta a kapcsolatot az Erkölcsi Többség szervezettel (Moral Majority) és más csoportokkal, televíziós lelkészekkel stb. Ezt Reagan megtehetette, mivel a keresztény jobboldal tagjai és elképzelései politikailag nem jelentettek neki annyit, mint a konzervatív mozgalomnak az elnök (Marley 2006: 851; 863). Ennek ellenére a politikailag aktivizálódott vallásos konzervatívok Reagan győzelmét a saját győzelmüknek, az elnökségét saját sikerüknek tudták be. A Moral Majority vezetője, Jerry Falwell minden kétséget félretéve magát és a szervezete által mozgósított konzervatívokat tette felelőssé a republikánus győzelemért. Reagan eltökéltsége a mozgalom mellett – politikai szempontból – nem állt olyan szilárd alapokon, mint azt a mozgalom szerette volna. Az adminisztráció szóban kiállt mellettük és céljaik mellett, olyan szimbolikus eszközökkel is, mint 1983-ban, amikor Reagan elnök a Biblia évének hirdette meg az évet. Az viszont megkérdőjelezhetetlen, hogy a keresztény jobboldal létezése, követelései és politikai aktivitásuk magától az Egyesült Államok elnökétől kapott elfogadást és legitimitást. A konzervatív mozgalom a szavazataival hálálta meg Reagannak ezt, és ugyan a többségük

csalódott benne, de ennek nyilvános hangoztatásától a mozgalom eltekintett (Marley 2006: 854; 866).

A keresztény jobboldalnak más céljai is voltak, amiknek a Reagan elnök által teremtett adózási és gazdasági feltételek jobb talajt adtak. A különböző egyházak materiális értékeire kivetett adók ellen lobbiztak. Nem tetszett a keresztény jobboldal vezetőinek, hogy az állam ráteheti a kezét az egyházaik vagyonára. A mozgalom számos és népszerű médiaplatformmal rendelkezett, amelyeknek boldogulását véleményük szerint az állami szabályozások akadályozták. Ezeken kívül további lobbitevékenységet folytattak annak érdekében, hogy a szövetségi állam az egyházi magániskolák esetében kisebb intenzitással ellenőrizze az iskolák működését, például abban a kérdéskörben, hogy folytatnak-e diszkriminatív ügyintézkedést a gyerekek bőrszíne alapján (Lienesch 1982: 409). Mindezek ellenére Ronald Reagan egyben tudta tartani a mögötte felsorakozott konzervatív mozgalmat. Abból fakadóan, hogy nem csak a konzervatívoknak köszönhette választási győzelmeit, megtehetette azt, hogy követeléseikhez ambivalensen viszonyult. Nem félt attól, hogy a konzervatívok elhagyják a szavazótáborát, tudta, hogy amíg legalább szóban támogatja őket, nem fognak más politikai erőt választani. Beszédei során újra és újra hangoztatta témáikat, a vallás szerepét az oktatásban és a társadalomban, valamint a természetes társadalmi, gazdasági rend ellen küzdő liberálisok és baloldali utópisták elleni harcot. A társadalmi tradicionalisták követeléseit nem sikerült törvények formájában megvalósítani, de a retorika megnyugtatóan hatott a közösségre, az, hogy elképzeléseik fontosságát maga az Egyesült Államok elnöke hangoztatja (Sloan 1996: 800–801).

1989 januárjában Ronald Reagan két sikeres elnöki ciklus után elhagyta a Fehér Házat. Az elnöksége elején ingadozó gazdaság, a botrányok (pl. iráni fegyvereladás), a politizáló egyházi vezetőkkel való kapcsolata ellenére a konzervatív fordulatot véghez vivő elnök az egyik legjobb, 65 százalékos elégedettségi aránnyal vonult vissza. A Fehér Házban töltött 8 éve kétségtelenül transzformatív volt az Egyesült Államokra és a világra nézve is. A konzervatív mozgalom sok évtized szervezőmunka, mozgósítás és csalódás után végül az 1980-as években elhozta a konzervatív forradalmat, ami vezéralakjuk nélkül nem sikerülhetett volna. Minden politikai pártnak, mozgalomnak, irányvonalnak vannak nagyra tartott és meghatározó vezetői, akik kiemelkednek a tömegből. Kijelenthető, hogy a konzervatív mozgalom és a mai Republikánus Párt számára Ronald Reagan és elnöksége olyan monumentális időszakot jelent, mint a Demokrata Párt progresszív és liberális tagjainak Franklin Roosevelttel adminisztrációja (Sloan 1996: 795). Mire Reagan helyét átvette George H.

W. Bush elnök 1989 januárjában a gazdaság teljesítménye stabilan növekedett, a Szovjetunó a szétesés szélén állt és a Keleti Blokk országai elindultak a demokratizálódás és a nyugati piacgazdaságra való áttérés útján (Tobin 1992: 10).

6. ÖSSZEGRZÉS

Ronald Reagan a II. világháború utáni elnökök egyik legelismertebb és John F. Kennedy, valamint Dwight D. Eisenhower után a legnépszerűbb volt az amerikai lakosság szemében. Ronald Reagan szerepe a Republikánus Párt újradefiniálásában vitathatatlan. Lendületet és vonzerőt adott az 1964-ben ósdinak, szürkének és kontraproduktívnek bélyegzett konzervatív gondolkodásnak és politizálásnak. Az 1930-as években felnött generáció, az akkor még főirányú republikánus programra, mint megbukott politikára tekintett. A 80-as években felcseperedő amerikaiak a régi republikánus programból merítkező konzervativizmust sikeresnek és vonzónak látták (Hecló 2008: 566; 571). A gazdasági konzervatívok panaszkodhattak legkevésbé Reagan elnök teljesítményére. Ugyan a jóléti állam és annak szociális programjainak leépítése és tagállamai, piaci helyettesítése nem valósult meg, de az adócsökkentés és a kevesebb állami szabályozás igen. Az, hogy mi adta meg a 80-as években az amerikai gazdaság lendületét a libertariánusok és a konzervatív mozgalom számára nem kérdéses. Azonban Reagan gazdaságra vonatkozó hagyatéka árnyaltabb a konzervatív mozgalom véleményénél. A költekezés növelése és azzal párhuzamosan a bevételek csökkentése legitimálta a deficittel és magas szintű adósságfelhalmozással járó gazdaságpolitikát. A reagan gazdaságpolitikai elemeinek egyensúlyban tartása kényes feladat. Reagan a gazdaság fellendítése érdekében magasabb szintű fogyasztásra biztatta az amerikai társadalmat, így több szükségtelen terméket vásároltak. Ez nem feltétlenül segített a libertariánusok által vallott pénzügyileg felelősségteljes lakosság kialakításában, mivel nem a hosszútávú hasznosság lebeg az emberek szeme előtt (Hecló 2008: 562).

Ronald Reagan konzervatív forradalma az 1980-as években a Republikánus Párt soraiba fogadta a különböző keresztény konzervatív szervezeteket, melyekből kiemelkednek az evangelizáltak. Közösségükben Reagan felmagasztalt és mélyen tisztelt személy, akinek sokat köszönhetnek. A követeléseik azonban nem valósultak meg, mivel nyomásgyakorlási képességük végesnek bizonyult. Ezért elhatározták, hogy saját közösségük tagjait kell politikai, jogi és egyéb közéleti szerepvállalásra ösztönözni, hogy elérjék céljaikat (Marley 2006: 852; 868). A társadalmi tradicionalisták csoportja azóta sem ért el látványosabb eredményeket. A Republikánus Párt, ahogyan Reagan is, szimbolikus gesztusok sorával tartja maga mellett a mozgalmat. Ugyan, pragmatikus céljaikhoz nem kerülnek az ilyen lépések által közelebb, de képesek tematizálni a közéletet és képesek arra, hogy világlátásukat magas rangú politikusokkal képviseltethessék és hangoztathassák (ld. a Biblia éve). Az „elfelejtett

emberek” ezáltal elérik azt, hogy társadalmi helyzetük továbbra is prominens, hiszen az Egyesült Államok egyik pártja központi szereplőként tekint rájuk és képviseli őket. A változó világban, ami egyre távolodik a hagyományos vallásosságtól, ez a fontosságérzet nyugtatóan hat (Lienesch 1982: 411).

Az Egyesült Államok politikai kultúrája a pragmatizmusra és kompromisszumkésziségre épül. Ez a jelleg nem adott termékeny talajt a rugalmatlan, megegyezésre nem hajlandó ideologikus politikai erőknél. A Republikánus Párt a XX. század második felében mégis elmozdult egy olyan irányba, mely fokozatosan, egyre kevesebb hajlandóságot mutat az amerikai politikai kultúra hagyományainak megtartására. Az elmozdulás egyik és nem kizárólagos magyarázata lehet a fundamentális és evangelizált felekezetek központi szerepükből fakadó hatása. Az ilyen világnézetéhez tartozik a jó és a rossz harca, amelyben a gonosszal való megegyezés, kompromisszumra jutás nem lehetséges, nem győzhet mindkettő. Ennek a logikának a politikai térbe való átültetése képes lehet megakasztani az olajozottan működő, együttműködésre alapuló demokratikus gépezetet (ld. Lienesch 1982: 422). Azzal, hogy a Republikánus Párt magába építette a konzervatív mozgalmat új erőre, lendületre és győzelmekre talált, illetve egy új, konzervatív identitásra.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Andrew, John (1997): The Struggle for the Republican Party in 1960. *The Historian* vol. 59, no. 3, 613–631.
- Annunziata, Frank (1980): The Revolt against the Welfare State: Goldwater Conservatism and the Election of 1964. *Presidential Studies Quarterly* vol. 10, no. 2, 254–265.
- Amadeo, Kimberly (2021): Reaganomics: Why It Wouldn't Work Today. *The Balance*. Online elérhető: <https://www.thebalance.com/reaganomics-did-it-work-would-it-today-3305569> (utolsó elérés: 2021. 06. 27.).
- Bergsten, Fred C. (1981): The Costs of Reaganomics. *Foreign Policy* no. 44, 24–36.
- Bowen, Michael D. (2006): *Fight for the Right: The Quest for Republican Identity in the Postwar Period*. Ph.D. disszertáció, University of Florida.
- Brown, Frank (2004): Nixon's "Southern Strategy" and Forces against Brown. *The Journal of Negro Education* vol. 73, no. 3, 191–208.
- Carleton, William G. (1967): The Conservative Myth. *The Antioch Review* vol. 27, no. 3, 379–397.
- Evans, Curtis J. (2009): White Evangelical Protestant Responses to the Civil Rights Movement. *The Harvard Theological Review* vol. 102, no. 2, 245–273.
- Fowler, Gareth (2018): Divided Conservatism in the United States. In Richard Young (szerk.): *The Mobilization of Conservative Civil Society*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 63–68.
- Goldwater, Barry (2017): Egy konzervatív lelkiismerete. In Magyarics Tamás (szerk.): *Amerikai konzervatív gondolkodók*. Budapest: Tudásközpont Tankönyvműhely, 35–39.
- Hecl, Hugh (2008): The Mixed Legacies of Ronald Reagan. *Presidential Studies Quarterly* vol. 38, no. 4, 555–574.
- Hillygus, D. Sunshine & Shields, Todd G. (2009): *The Persuadable Voter: Wedge Issues in Presidential Campaigns*. Princeton: Princeton University Press.

- Holmes, Todd (2010): *The Economic Roots of Reaganism: Corporate Conservatives, Political Economy, and the United Farm Workers Movement, 1965–1970*. *Western Historical Quarterly* vol. 41, no. 1, 55–80.
- Johnson, Stephen D. & Tamney, Joseph B. (1985): *The Christian Right and the 1984 Presidential Election*. *Review of Religious Research* vol. 27, no. 2, 124–133.
- Kenton, Will (2021): *Reaganomics*. Investopedia. Online elérhető: <https://www.investopedia.com/terms/r/reaganomics.asp> (utolsó elérés: 2021. 07. 21.).
- Kiecolt, Jill K. & Nelsen, Hart M. (1991): *Evangelicals and Party Realignment, 1976–1988*. *Social Science Quarterly* vol. 72, no. 3, 552–569.
- Kirk, Russel (2017): *Mi a konzervativizmus?* In Magyarics Tamás (szerk.): *Amerikai konzervatív gondolkodók*. Budapest: Tudásközpont Tankönyvműhely, 181–202.
- Ladd, Everett Carl (1981): *The Brittle Mandate: Electoral Dealignment and the 1980 Presidential Election*. *Political Science Quarterly* vol. 96, no. 1, 1–25.
- Laffer, Arthur (2017): *A Laffer-görbe: múlt, jelen és jövő*. In Magyarics Tamás (szerk.): *Amerikai konzervatív gondolkodók*. Budapest: Tudásközpont Tankönyvműhely, 153–181.
- Lienesch, Michael (1982): *Right-Wing Religion: Christian Conservatism as a Political Movement*. *Political Science Quarterly* vol. 97, no. 3, 403–425.
- Looking Back: *Ronald Reagan, a Master of Racial Polarization (2007/2008)*. *The Journal of Blacks in Higher Education*, no. 58, 33–36.
- Mangum, Maurice (2013): *The Racial Underpinnings of Party Identification and Political Ideology*. *Social Science Quarterly* vol. 94, no. 5, 1222–1244.
- Marley, David John (2006): *Ronald Reagan and the Splintering of the Christian Right*. *Journal of Church and State* vol. 48, no. 4, 851–868.
- Mason, Robert (2013): *Citizens for Eisenhower and the Republican Party, 1951–1965*. *The Historical Journal* vol, 56, no. 2, 513–536.
- Mayer, Jeremy D. (2002): *Nixon Rides the Backlash to Victory: Racial Politics in the 1968 Presidential Campaign*. *The Historian* vol. 64, no. 2, 351–366.

- Murray, Lorraine (n.d., szerk.): The United States Presidential Election of 1980. Encyclopedia Britannica. Online elérhető: <https://www.britannica.com/event/United-States-presidential-election-of-1980> (utolsó elérés ideje: 2021. 12. 22.).
- Noel, Hans (2016): Ideological Factions in the Republican and Democratic Parties. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science vol. 667, no. 1, 166–188.
- Piliawsky, Monte (1989): Racial Politics in the 1988 Presidential Election. The Black Scholar vol. 20, no. 1, 30–37.
- Pintér Melinda (2021): A Republikánus Párt politikai pólusváltása az 1930-as évektől és a konzervatív sajtó szerepe. Médiakutató vol. 22, no. 1, 35–47.
- Phillips, Kevin P. (2014): The Emerging Republican Majority. Princeton and Oxford: Princeton University Press.
- Primuth, Richard (2016): Ronald Reagan's Use of Race in the 1976 and 1980 Presidential Elections. The Georgia Historical Quarterly vol. 100, no. 1, 36–66.
- Reeves, Michelle (2010): "Obey the Rules or Get Out": Ronald Reagan's 1966 Gubernatorial Campaign and the "Trouble in Berkeley". Southern California Quarterly vol. 92, no. 3, 275–305.
- Rothbard, Murray (2017): A jólét és a jóléti állam. In Magyarics Tamás (szerk.): Amerikai konzervatív gondolkodók. Budapest: Tudásközpont Tankönyvműhely, 121–153.
- Saunders, Paul J. (2014): The GOP's Identity Crisis. The National Interest no. 130, 9–19.
- Segal, David R. (1968): Partisan Realignment in the United States: The Lesson of the 1964 Election. The Public Opinion Quarterly vol. 32, no. 3, 441–444.
- Sloan, John W. (1996): Meeting the Leadership Challenges of the Modern Presidency: The Political Skills and Leadership of Ronald Reagan. Presidential Studies Quarterly vol. 26, no. 3, 795–804.
- Sloan, John W (2007): The Economic Costs of Reagan Mythology. In Longley, Kyle, Mayer, Jeremy, Schaller, Michael & Sloan, John (szerk.): Deconstructing Reagan

- Conservative Mythology and America's Fortieth President. Armonk: M. E. Sharpe Inc., 41–69.
- Small, Melvin (2004): The Election of 1968. *Diplomatic History* vol. 28, no. 4, 513–528.
- Smith, Lisa (2021): How to Protect Your Finances from Stagflation. Investopedia. Online elérhető: <https://www.investopedia.com/articles/economics/08/stagflation.asp> (utolsó elérés: 2021.12.21.).
- Tobin, James (1992): Voodoo Curse: Exorcising the Legacy of Reaganomics. *Harvard International Review* vol. 14, no. 4, 10–13.
- Uwah, Godwin Okebaram (1993): Race Factor in the US Presidential Politics: Elevating the Dialogue. *Revue Française d'Études Américaines* no. 57, 307–315.
- Webster, Gerold R. (1992): Demise of the Solid South. *Geographical Review* vol. 82, no. 1, 43–55.